

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Kraków, dnia 24 września 2015 r.

Poz. 5489

UCHWAŁA NR XI/75/2015 RADY GMINY BORZĘCIN

z dnia 18 września 2015 roku

w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Borzęcin na lata 2015 - 2018.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j., Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446) po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Gminy Borzęcin uchwala, co następuje :

§ 1. Uchwala się Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Borzęcin na lata 2015 - 2018 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie Uchwały powierza się Wójtowi Gminy Borzęcin.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Czesław Małek

Załącznik do Uchwały Nr XI/75/2015
Rady Gminy Borzęcin
z dnia 18 września 2015 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BORZĘCIN NA LATA 2015 - 2018

OPRACOWANIE: Jakub Danielski

1. Wstęp

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Borzęcin jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Borzęcin. Celem tego opracowania jest określenie głównych zadań i kierunków działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Gminny program opieki nad zabytkami sporządzany jest przez Wójta, a następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Gminy. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Wójt przedstawia Radzie Gminy sprawozdanie z wykonania programu. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Gminny program opieki nad zabytkami nie jest aktem prawa miejscowego, natomiast stanowi dokument uzupełniający dotychczas przyjęte akty prawa miejscowego, uwzględniając zadania z zakresu opieki nad zabytkami. Określa sposób ich realizacji, poprzez stosowne działania organizacyjne i finansowe oraz upowszechniające wiedzę o zabytkach.

Gminny program opieki nad zabytkami ma również pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania ukierunkowane są na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Głównym beneficjentem realizacji programu jest lokalna społeczność, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Gminny program opieki nad zabytkami, między innymi poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

W omawianej ustawie zdefiniowano zabytki jako nieruchomości lub ruchomości, ich zespoły lub części, stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zasadniczo wyróżniane są trzy typy zabytków:

- nieruchome,
- ruchome,
- archeologiczne.

Innymi elementami dziedzictwa kulturowego podlegającymi ochronie są:

- historyczne układy urbanistyczne lub ruralistyczne,
- historyczne zespoły budowlane,

- krajobraz kulturowy,
- otoczenie zabytku.

W świetle ustawy ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem opieka nad zabytkami ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego), a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art.87. ust. 2 cytowanej ustawy, wyznacza cele opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami i są one następujące:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

- **Art. 3** : definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- **Art. 4** : objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.
- **Art. 5** : określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.
- **Art. 6** : klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:
- „1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:
- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
 - 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
 - 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,

d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7** : reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) Wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.
- 2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) Utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- 4) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Rejestr zabytków - dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie decyzji Wojewódzki Konserwator Zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków- na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu- w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Pomnik historii - Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, o którym mowa w ust. 1, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Park kulturowy - jest formą ochrony zabytków. Tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park może być powoływany przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- **Art. 16 ust. 1** : wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy. W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

- **Art. 17** : określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku krajobrazowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów.

- **Art. 18** : „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- **Art. 19** : wskazuje, że „1. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada Gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20** : mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

- **Art. 21** : „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22** : „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (prezydent miasta, burmistrz) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków”.

- **Art. 89** : wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków”.

· **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. 2013 poz. 594), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

· **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. 2015 poz. 199). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

· **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. 2013 poz. 1409). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

· **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. 2013 poz. 1232), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.

· **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. 2013 poz. 627), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

· **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. 2014 poz. 518). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

· **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. 2012 poz. 406). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc

samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

· **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1118). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

· **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. 2012 poz. 987). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- „1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,
2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody,
5) urządzanie wystaw,
6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
7) prowadzenie działalności edukacyjnej,
8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- 1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- 3) sprawowania nadzoru nad muzeum.

· **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. 2012 poz. 642, ze zm.). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

· **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. 2011 nr 123 poz. 698, ze zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Borzęcin jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się Gminny program opieki nad zabytkami połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz

lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Borzęcin zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

· **Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**

Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury pod przewodnictwem prof. dr hab. Bogumiły Rouby, są niezwykle ważnym dokumentem, związanym z ochroną zabytków w Polsce. W dokumencie zapisano między innymi: „Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. (...) Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki”.

W opracowaniu zostały zawarte cele i zadania dla Programu Krajowego. Stwierdzono, że „celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce”.

Za istotne, uznano przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich porządkujących sferę ochrony zabytków, które dotyczą konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych.

Podstawowe zasady konserwatorskie:

- Zasady *primum non nocere* (z łac. - po pierwsze nie szkodzić);
- Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
- Zasady minimalnej niezbędnej ingerencji;
- Zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
- Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji;
- Zasady odwracalności metod i materiałów;
- Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

W dokumencie do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące założenia w zakresie:

- Uwarunkowań dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami: określenie stanu zabytków: nieruchomości, ruchomych i archeologicznych oraz stanu zabytków techniki, pomników historii i obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO. Dodatkowo ocena stanu służb związanych z ochroną i opieką nad zabytkami i stan uregulowań finansowych, organizacyjnych i prawnych.
- Działań o charakterze systemowym: powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa; przygotowanie strategii i głównych założeń ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadzenie jej do polityk sektorowych.
- Systemu finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.
- Dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania: co oznacza ujednoczenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.
- Kształcenia i edukacji: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników.
- Współpracy międzynarodowej: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej.

· **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2014 - 2017**

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane w obiektach zabytkowych.

Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednoczenie kwestii formalnych. Wśród zadań uwzględnionych w przyjętym dokumencie znalazło się porządkowanie rejestru zabytków oraz przygotowanie zasad oceny stanu zachowania zabytków nieruchomych. Program ma na celu także zwiększenie społecznego zaangażowania w ochronę zabytków i opieki nad zabytkami poprzez promowanie takich narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zamierza przeznaczyć na jego realizację 26,5 mln zł. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie realizowania projektów konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

· **Narodowy Program Kultury „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004 - 2013”**

Narodowy Program Kultury „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004 - 2013”, przyjęty przez Radę Ministrów 21 września 2004 r. Jest to dokument, opracowany w celu wdrożenia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury. Główną przesłanką do sformułowania tego programu jest uznanie zasobów dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Określa on działania na lata 2004 - 2013 wytyczając następujące strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno - finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie;
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

· **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004 - 2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,

- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.
- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

· Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 r. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne, w których będą się koncentrować główne zadania:

1. Sprawne i efektywne państwo;
2. Konkurencyjna gospodarka;
3. Spójność społeczna i terytorialna.

W Strategii pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną między innymi dziedzictwa kulturowego (Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego).

Drugim ważnym, podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania (Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych; Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej - w tym infrastruktury kulturalnej - oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy (Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

· Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

· **Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030**

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 została przyjęta uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

· **Strategia rozwoju Polski Południowej do roku 2020**

Strategia rozwoju Polski Południowej do roku 2020 została przyjęta uchwałą nr 3 przez Radę Ministrów dnia 8 stycznia 2014 r. Dokument powstał na bazie Strategii dla Rozwoju Polski Południowej w obszarze województw małopolskiego i śląskiego do roku 2020, przyjętej przez sejmiki województw małopolskiego i śląskiego w dniu 5 kwietnia 2013 r. Na potrzeby niniejszego dokumentu Polska Południowa zdefiniowana została jako makroregion obejmujący dwa województwa: małopolskie i śląskie.

Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020 identyfikuje możliwości współpracy pomiędzy województwami śląskim i małopolskim oraz wskazuje kierunki interwencji umożliwiające rozwijanie i zacieśnianie tej współpracy. Konsekwencją wspólnych inicjatyw podejmowanych przez oba województwa oraz rząd będzie kreowanie Polski Południowej jako silnego i konkurencyjnego obszaru w Europie.

Cel główny Strategii został zdefiniowany w następujący sposób: Polska Południowa nowoczesnym i atrakcyjnym regionem Europy.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację trzech celów strategicznych:

- pierwszy cel strategiczny zorientowany na wzmacnianie relacji i integrację Europolu górnośląsko - krakowskiego: Europol górnośląsko - krakowski obszarem koncentracji innowacji i kreatywności, wyznaczającym trendy rozwojowe i wpisującym się w sieć najdynamiczniej rozwijających się metropolii europejskich;

- drugi cel strategiczny zorientowany na łączenie aktywności podmiotów i potencjałów endogenicznych całego makroregionu oraz poszerzanie możliwości współpracy i realizowania projektów rozwojowych w Polsce Południowej: Polska Południowa przestrzenią partnerskiej współpracy na rzecz efektywnego wykorzystywania możliwości rozwojowych;
- trzeci cel strategiczny zorientowany na wzmacnianie pozycji makroregionu w otoczeniu, w szczególności dzięki zwiększaniu atrakcyjności makroregionu dla podmiotów w otoczeniu: Polska Południowa miejscem przyciągającym ludzi, podmioty i inicjatywy wzmacniające potencjały makroregionu.

W obszarze turystyki i kultury region Polski Południowej jest obszarem charakteryzującym się wysoką atrakcyjnością turystyczną. Jest także ważnym ośrodkiem kulturalnym na mapie kraju. Posiada dużą liczbę instytucji kultury wysokiej o charakterze widowiskowym. Plasuje się w czołówce regionów pod względem liczby wystaw o znaczeniu krajowym i międzynarodowym.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Borzęcin omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie:

· **wojewódzkim:** Strategia rozwoju Małopolski do 2015 roku- „Małopolska 2015”, Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011- 2020 - „Małopolska 2020. Nieograniczone możliwości”, Program Strategicznego Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego, Subregionalny Program Rozwoju 2014 - 2020, Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014 - 2017, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego;

· **powiatowym:** Strategia Rozwoju Powiatu Brzeskiego na lata 2014 - 2020.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Borzęcin na lata 2015 - 2018 jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

· **Strategia rozwoju Małopolski do 2015 roku - „Małopolska 2015”, Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007 - 2013**

Według tej strategii, wizja regionu to: „Małopolska regionem szans, wszechstronnego rozwoju ludzi i nowoczesnej gospodarki, silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości i zachowującym tożsamość w integrującej się Europie”.

Od 2004 r., pod przewodnictwem Marszałka Województwa, pracował Zespół Programujący (później Zespół Przygotowawczy), którego zadaniem było wypracowanie roboczej wersji strategii. Organizowane były regionalne konferencje programowe „Małopolska 2015”. Zapoczątkowały one publiczną dyskusję, dotyczącą celów rozwoju Małopolski w kontekście dziesięciu lat. Prace nad tą strategią obejmowały trzy rodzaje przedsięwzięć:

1. prace ekspertów nad diagnozą i projektem strategii;
2. uspołecznianie strategii, w tym warsztaty programowe oraz konsultacje z partnerami społecznymi i samorządowymi;
3. prace Zarządu i radnych nad projektem strategii.

Zarząd Województwa w 2005 r. przyjął główne założenia projektu dokumentu. Został przedstawiony on Sejmikowi Województwa Małopolskiego i po uzyskaniu pozytywnej opinii został podjęty uchwałą nr XLI/527/ w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007 - 2013.

Okres obejmujący czas strategii rozwoju Małopolski, został dostosowany do okresu związanego z finansowaniem dokumentów programowych, tworzonych na szczeblu krajowym i europejskim. W związku z możliwością wydatkowania pieniędzy europejskich, w okresie dwóch lat od końca okresu programowania (zasada n+2), strategia wykracza poza horyzont planu finansowego 2007 - 2013.

· **Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020 - „Małopolska 2020. Nieograniczone możliwości”**

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020 - „Małopolska 2020. Nieograniczone możliwości została przyjęta 26 września 2011 r. przez Sejmik Województwa Małopolskiego. Wyznana one cele „które - jako społeczność regionalna - możemy i chcemy osiągnąć w perspektywie roku 2020”.

Wizją władz regionu jest, aby: „Małopolska była atrakcyjnym miejscem życia, pracy i spędzania czasu wolnego, europejskim regionem wiedzy i aktywności, silnym wartościami uniwersalnymi, tożsamością i aspiracjami swoich mieszkańców, świadomie czerpiącym z dziedzictwa i przestrzeni regionalnej, tworzącym szanse na rozwój ludzi i nowoczesnej gospodarki”.

Główny cel: Efektywne wykorzystanie potencjałów regionalnej szansy dla rozwoju gospodarczego oraz wzrost spójności społecznej i przestrzennej Małopolski

w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim.

Realizacja głównego celu oparta na działaniach w siedmiu obszarach:

1. Gospodarka wiedzy i aktywności;
2. Dziedzictwo przemysłu czasu wolnego;
3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej;
4. Krakowski obszar metropolitalny i inne subregiony;
5. Rozwój miast i terenów wiejskich;
6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne;
7. Zarządzanie rozwojem województwa.

Obszar drugi obejmuje zagadnienia związane z ochroną dziedzictwa kulturowego województwa. Celem strategicznym tego obszaru jest: „Wysoka atrakcyjność Małopolski w obszarze przemysłów czasu wolnego dzięki wykorzystaniu potencjału dziedzictwa regionalnego i kultury”. W obszarze tym zostały wyodrębnione cztery kierunki polityki rozwoju:

- Ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej;
- Zrównoważony rozwój infrastruktury oraz komercjalizacja usług czasu wolnego;
- Kształcenie kadr dla rozwoju i obsługi przemysłów czasu wolnego;
- Wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego.

Wszelkie cele i zadania w ramach obszaru nr 2: Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego zakładają efektywne wykorzystanie zasobów dziedzictwa regionalnego (zarówno kulturowego, jak i przyrodniczego) dla wzmocnienia zewnętrznej konkurencyjności regionu Małopolski oraz poprawy jego atrakcyjności jako miejsca zamieszkania i spędzania czasu wolnego.

· **Program Strategicznego Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego**

Samorząd województwa małopolskiego przygotowuje 10 programów strategicznych, które stanowią będą najważniejsze narzędzia zarządzania rozwojem regionu - w ramach realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020. Programy te mają zapewnić jak najlepsze wykorzystanie atutów regionu oraz niwelację zdiagnozowanych problemów/ barier. Zawierają propozycje przedsięwzięć kluczowych dla osiągnięcia wyznaczonych celów. W marcu 2013 r. Zarząd Województwa Małopolskiego przyjął projekty 9 programów, w tym Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego.

Celem głównym programu Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego jest podniesienie konkurencyjności regionu w oparciu o aktualne i innowacyjne walory dziedzictwa kulturowego i kultury oraz atrakcyjność turystyczną, a także stymulowanie, wspieranie, modelowanie postaw otwartych, aktywnych i kreatywnych. Sformułowane zostały 4 priorytety, w tym 1 wprost odnoszący się do dziedzictwa kulturowego - Wzmocnienie źródeł tożsamości poprzez ochronę zasobów dziedzictwa, jego rewaloryzację, kształtowanie krajobrazu kulturowego, rewitalizację przestrzeni oraz odczytywanie i interpretację znaczeń kulturowych. W ramach priorytetu zaplanowano 3 działania:

- 1) Działanie 1.1 Przeszłość przyszłości. Prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy zabytkach;
- 2) Działanie 1.2 Dla dziedzictwa - Opis i interpretacja dziedzictwa oraz podnoszenie kompetencji kulturowych;
- 3) Działanie 1.3 Kompleksowe programy rewitalizacji społecznej i ekonomicznej oraz kształtowanie przestrzeni. Wyznaczone priorytety i działania odzwierciedlają założenia określone w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011 - 2020 oraz mieszczą się w ogólnym zarysie zasad wsparcia w perspektywie finansowej 2014 - 2020.

· **Subregionalny Program Rozwoju 2014 - 2020**

Subregionalny Program Rozwoju na lata 2014 - 2020 (SPR) został przyjęty uchwałą nr 1077/12 przez Zarząd Województwa Małopolskiego dnia 31 sierpnia 2012 r. Program służy realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020, w szczególności w zakresie Obszaru 4. Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony oraz Obszaru 5. Rozwój miast i terenów wiejskich.

SPR obejmować będzie w szczególności:

- Programy rozwoju poszczególnych subregionów: programy przygotowywane dla każdego z subregionów, stanowiące część SPR, przygotowywanego i przyjmowanego przez Zarząd Województwa Małopolskiego - przy uwzględnieniu wyników konsultacji subregionalnych; programy rozwoju poszczególnych subregionów zawierają przede wszystkim:
 - a). analizę strategiczną kluczowych potencjałów oraz barier rozwojowych subregionu; b). identyfikację obszarów strategicznej interwencji na obszarze subregionu;
 - c). wykaz przedsięwzięć subregionalnych dla subregionu.
- Wykazy przedsięwzięć subregionalnych: wykazy przedsięwzięć kluczowych dla danego subregionu, uzgodnione w ramach forum subregionalnego, z uwzględnieniem wyników konsultacji subregionalnych oraz negocjacji z Zarządem Województwa, stanowiące część programu rozwoju danego subregionu.

Cel główny: Wzrost potencjału ekonomicznego oraz spójności społecznej i przestrzennej subregionów, a także wzmocnienie funkcji małych i średnich miast, jako lokalnych ośrodków usług publicznych, zapewniających rozwój gospodarczy i wysoką jakość życia oraz terenów wiejskich.

SPR określa zróżnicowaną terytorialnie politykę województwa wobec pięciu subregionów funkcjonalnych, w tym dla Subregion Tarnowski, która obejmuje teren gminy Borzęcin. Dla tego obszaru opracowano Program Rozwoju Subregionu Tarnowskiego, dla którego wyznaczono tematyczne obszary strategicznej interwencji:

1. Tarnów jako subregionalny ośrodek usług publicznych wyższego rzędu;
2. Rozwój potencjału gospodarczego subregionu tarnowskiego;
3. Rozwój małych i średnich miast w subregionie tarnowskim.

W celu realizacji zadań, jakie zostały ujęte w ramach uzgodnionych list przedsięwzięć subregionalnych w ramach poszczególnych priorytetów SPR, przewiduje się wydzielenie dedykowanego grantu subregionalnego - w ramach nowego regionalnego programu operacyjnego dla Województwa Małopolskiego na lata 2014 - 2020. Przyjmując założenie, zgodnie z którym alokacja funduszy europejskich, jaka zostanie przyznana na realizację RPO 2014 - 2020 będzie zbliżona rzędem wielkości do sumy alokacji MRPO 2007 - 2013 oraz alokacji regionalnego komponentu PO KL - przewiduje się, że pula środków w ramach grantu dla 5 subregionów powinna wynieść ok. 25% tj. ok. 2 mld PLN.

· **Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014 - 2017**

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014 - 2017 został przyjęty uchwałą nr LI/822/14 przez Sejmik Województwa Małopolskiego dnia 26 maja 2014 r. Jest to kontynuacja i rozwinięcie Wojewódzkiego programu ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Małopolski przyjętego uchwałą nr XXXVII/469/05 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 3 października 2005 r., a następnie Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2010 - 2013 przyjętego uchwałą nr LII/843/10 Sejmiku Województwa Małopolskiego dnia 8 listopada 2010 r.

Celem opracowania jest stworzenie i wdrożenie nowego modelu rozwoju przestrzeni kulturowej, będącej przestrzenią spójną, innowacyjną, produktywną i kreatywną w dziedzinie nauki i kultury, wykorzystującą zasoby dziedzictwa kulturowego, która zapewni mieszkańcom Małopolski wysoką jakość życia w oparciu o pomyślność gospodarczą i szacunek dla dziedzictwa. Najważniejszym wyzwaniem pozostaje skorelowanie polityki ochrony przestrzeni kulturowej z polityką rozwoju regionalnego i strategią zrównoważonego zagospodarowania województwa. Zdefiniowana w ramach programu misja brzmi następująco: PRZESZŁOŚĆ PRZYSZŁOŚCI - ambitne i wieloaspektowe wskazywanie wartości krajobrazu kulturowego, a także zintegrowanie działań na rzecz wzmocnienia systemu ochrony i opieki nad regionalnym dziedzictwem oraz świadomego wykorzystywania jego zasobów dla rozwoju regionu i poprawy jakości życia mieszkańców.

Celem strategicznym jest zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Małopolski dla rozwoju gospodarczego regionu i zapewnienia wysokiej jakości życia Małopolan. Wyznaczono 2 cele kierunkowe, w ramach których określono 5 priorytetów oraz 33 kierunki działań, stanowiące wytyczne horyzontalne ułatwiające prowadzenie skutecznej polityki ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz sprawowania właściwej opieki właścicielskiej nad posiadanymi dobrami kulturowymi:

Cel kierunkowy 1. Skuteczna ochrona regionalnej przestrzeni kulturowej i wartości kulturowych;

Priorytet 1. Zachowanie historycznej ciągłości i autentyczności regionalnego dziedzictwa kulturowego;

Priorytet 2. Zachowanie historycznej wielokulturowości regionu, tradycji i tożsamości regionalnej i lokalnej;

Cel kierunkowy 2. Funkcjonalne zarządzanie regionalną przestrzenią kulturową;

Priorytet 1. Aktywność społeczna i emocjonalne zaangażowanie w opiekę nad regionalnym i lokalnym dziedzictwem kulturowym;

Priorytet 2. Efektywne zarządzanie regionalnym dziedzictwem kulturowym;

Priorytet 3. Ekonomiczne zorientowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego.

W ramach wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami wyznaczono także propozycje konkretnych zadań programowych o randze ponadlokalnej (katalog otwarty), wynikające z przyjętych priorytetów i uwzględniające wyniki analizy strategicznej ochrony dziedzictwa kulturowego w regionie, wytyczne dokumentów planistycznych i rekomendacje służb ochrony zabytków. Dotyczą one w szczególności: zabytków zagrożonych, wymagających prac ratunkowych, zabytków o znaczeniu regionalnym, posiadających duże znaczenie artystyczne i historyczne, obszarów zaproponowanych do objęcia ochroną prawną, a także zasobów dóbr kultury współczesnej zidentyfikowanych w województwie małopolskim. Zakłada się współdziałanie wszystkich szczebli jednostek samorządu terytorialnego w województwie z instytucjami rządowymi i organizacjami pozarządowymi, placówkami badawczymi, środowiskami naukowymi, podmiotami gospodarczymi i właścicielami lub użytkownikami zabytków - dla realizacji celów i zamierzeń określonych w programie.

· Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego został przyjęty uchwałą nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r. Plan zagospodarowania przestrzennego jest podstawowym instrumentem regionalnej polityki przestrzennej, której kształtowanie i prowadzenie należy do zadań samorządu województwa. Podstawowym zadaniem planu jest określenie celów, zasad oraz kierunków gospodarowania przestrzenią województwa, stanowiące rozwinięcie długofalowej polityki regionalnej, która została zawarta w „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego”. Dodatkowo, ważnym elementem jest wykreowanie jak najlepszych warunków przestrzennych do realizacji priorytetów inwestycyjnych, ujętych w „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego” oraz programach krajowych i wojewódzkich.

W tomie pierwszym (Uwarunkowania rozwoju), rozdział trzeci (Uwarunkowania kulturowe), podpunkt drugi, zostają wskazane elementy, które miały wpływ na bogate dziedzictwo kulturowe tego regionu. Składają się na nie zarówno zabytki architektury, budownictwa, sztuki, archeologii (sfera materialna), ale także tradycje oraz zwyczaje (sfera niematerialna). Teren województwa małopolskiego jest bogaty w obiekty i zespoły zabytkowe. Zachowały się tu liczne przykłady architektury sakralnej, obiekty

rezydencjonalne, obronne, mieszkalne, użyteczności publicznej, zabytki techniki, etnograficzne oraz układy przestrzenne miast, wsi i uzdrowisk.

Zgodnie z założeniami planu, dziedzictwo kulturowe stanowić ma trwały element krajobrazu województwa małopolskiego. Wśród tematycznych celów wymienić można między innymi:

- ochronę i rewaloryzację zasobów dziedzictwa kulturowego dla podniesienia poziomu wiedzy, świadomości historycznej oraz edukacji społeczeństwa, a także możliwości ich wykorzystania;
- wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla ochrony tożsamości regionalnej oraz promocji województwa i jego rozwoju gospodarczego;
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu poprzez prawidłowe kształtowanie struktur przestrzennych od skali urbanistycznej po rozwiązania architektoniczne.

Strategia Rozwoju Powiatu Brzeskiego na lata 2014 - 2020

Strategia Rozwoju Powiatu Brzeskiego na lata 2014 - 2020 została przyjęta uchwałą nr XXXIII/332/2014 przez Rady Powiatu Brzeskiego z dnia 26 czerwca 2014 r. Dokument składa się z części programowej, zawiera wizję, misję, pola strategiczne, pola operacyjne oraz otwarty katalog kierunków działań. Część programowa zawiera również wskaźniki realizacji strategii, opis finansowania, analizę koherentności strategii z innymi dokumentami strategicznymi. Wskazane w strategii pola strategiczne, pola operacyjne oraz kierunki działań znajdują swoje odzwierciedlenie w przeprowadzonej szerokiej analizie stanu aktualnego Powiatu Brzeskiego oraz zasobów, jakimi dysponuje jego samorząd. Założenia strategii w pełni wpisują się w wizję i cele strategiczne rozwoju regionu małopolskiego oraz ogólne kierunki rozwoju dla Polski.

Wyznaczona wizja regionu: Powiat Brzeski w 2020 r. to przestrzeń harmonijnego i zrównoważonego rozwoju, z wysokim potencjałem kapitału ludzkiego i konkurencyjną gospodarką.

Wyznaczona misja regionu: Prowadzenie polityki dialogu na rzecz tworzenia sieci międzysektorowych powiązań kooperacyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem nowoczesnej edukacji, ogólnodostępnej opieki zdrowotnej oraz kreatywnej przedsiębiorczości.

Sformułowano następujące pola strategiczne oraz operacyjne, które w niewielkiej części obejmują obszar ochrony zabytków:

- Pole strategiczne 1. Przestrzeń, infrastruktura i środowisko.

Pole operacyjne 1.5. Atrakcyjna infrastruktura turystyczno - rekreacyjna.

Kierunek działania 1.5.1. Opracowanie spójnej oferty turystyczno - rekreacyjnej Powiatu Brzeskiego.

Kierunek działania 1.5.2. Wykorzystanie walorów turystyczno-rekreacyjnych obszarów Ziemi Brzeskiej.

Kierunek działania 1.5.3. Zwiększenie dostępności i poprawa jakości infrastruktury turystyczno - rekreacyjnej.

- Pole strategiczne 2. Kapitał ludzki.

Pole operacyjne 2.4. Rozwój kultury oraz zagospodarowanie czasu wolnego.

- Kierunek działania 2.4.1. Opracowanie i wdrożenie koncepcji zagospodarowania czasu wolnego dla mieszkańców Powiatu Brzeskiego.

Pole strategiczne 3. Przedsiębiorczość i kooperacja.

Kierunek działania 3.1.3. Stymulowanie współpracy samorządowej w obszarach związanych z przedsiębiorczością, rynkiem pracy, edukacją i kulturą, turystyką, promocją, opieką zdrowotną i pomocą społeczną oraz bezpieczeństwem publicznym.

W rozdziale 6.7. Turystyka, przedstawiono zasoby powiatu w obszarze turystyki, takie jak: trasy turystyczne piesze, rowerowe, muzea, miejsca noclegowe. Wyszczególniono zabytkowe obiekty, które warto zobaczyć: dwory i pałace, kościoły, Inne obiekty sakralne, pozostałe zabytki architektoniczne i ciekawe obiekty, w tym dwór w Przyborowie z 2 poł. XIX w., kościół parafialny pw. Narodzenia

Najświętszej Panny Marii w Borzęcinie z XVIII w. z terenu gminy Borzęcin. Zwrócono uwagę na unikatową wartość Małopolskiego Szlaku Architektury Drewnianej, który przebiega przez teren gminy.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2015 - 2018 z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Władze samorządowe w procesie zarządzania gminą kierują się wytycznymi zawartymi w sporządzonych na poziomie miejskich opracowań, które obejmują całokształt zjawisk i czynników istotnych dla lokalnego rozwoju. Program opieki nad zabytkami jest zgodny z innymi dokumentami gminnymi dotyczącymi różnych aspektów życia społeczno - gospodarczego.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Borzęcin zgodny jest z następującymi dokumentami:

· Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Borzęcin

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Borzęcin zostało przyjęte uchwałą nr III/20/02 przez Radę Gminy w Borzęcinie dnia 27 grudnia 2002 r., zmieniona uchwałą nr XXI/177/08 Rady Gminy w Borzęcinie z dnia 19 listopada 2008 r., następnie zmieniona uchwałą XV/107/2012 Rady Gminy w Borzęcin z dnia 08.02.2012 r. oraz zmieniona zarządzeniem zastępczym Wojewody Małopolskiego z dnia 16 grudnia 2014 r., znak: WN-II.4131.1.45.2014/ZZ. Studium jest to dokument planistyczny, który określa politykę zagospodarowania przestrzennego gminy, zawiera wytyczne do planowania miejscowego. Nie jest ono jednak przepisem prawa miejscowego i nie stanowi podstawy prawnej do wydawania decyzji administracyjnych związanych z realizacją inwestycji w gminie, takich jak pozwolenia na budowę i decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Studium zostało podzielone na dwie części: uwarunkowania rozwoju i ustalenia studiu.

W pierwszej części, w obszarze ochrony i opieki nad zabytkami, szczegółowo opisano środowisko kulturowe, zasoby dziedzictwa kulturowego. Obiektami stanowiącymi wartość kultury narodowej i podlegającymi ochronie są: obiekty wpisane do rejestru zabytków, obiekty ujęte w ewidencji zabytków Państwowej Służby Ochrony Zabytków, cmentarze ujęte w ewidencji Państwowej Służby Ochrony Zabytków, indeks stanowisk archeologicznych w obszarze gminy Borzęcin. Dokonano diagnozy środowiska kulturowego w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, w której stwierdzono, że zabytki kultury materialnej oraz miejsca związane z ważnymi wydarzeniami historycznymi, stanowią dziedzictwo kulturowe, decydujące o tożsamości kulturowej gminy. Najważniejsze obiekty kultury w jakie wyposażony jest obszar to:

- obiekty sakralne - kościoły w Borzęcinie Górnym i Bielczy oraz zespół dworsko - parkowy w Przyborowie - wpisane do rejestru zabytków, podlegają całkowitej ochronie konserwatorskiej, co oznacza, że wszelka działalność z nimi związana lub przeprowadzana w ich bezpośrednim otoczeniu wymaga uzgodnienia ze służbami konserwatorskimi;
- regionalne budownictwo mieszkaniowe - głównie obiekty architektury drewnianej (chałupy) w dużej ilości skupione w Borzęcinie, Łękach i Przyborowie. Znaczna ich część w wyniku dokonywanych remontów utraciła pierwotny charakter;
- cmentarze wojenne - pozostałość po frontach i walkach jakie toczyły się na tej ziemi wojskami austriacko - niemieckimi a rosyjskimi w okresie I wojny światowej.

Stan zachowania dziedzictwa krajobrazu kulturowego określono jako zróżnicowany. Najbardziej cenne obiekty, które wpisane do rejestru zabytków chronione są w stopniu zadawalającym. Budownictwo mieszkaniowe ulega niszczeniu, zaniedbane są również cmentarze wojenne. Cały obszar gminy został przebadany archeologicznie. Odkrytych stanowisk archeologicznych jest niewiele, a żadne z nich nie zostało wskazane jako cenne wymagające ochrony konserwatorskiej.

Waloryzacja krajobrazu kulturowego dokonana według metody JARK-WARK J. Bogdanowskiego wyróżniła VI wartości potencjalnych: I-III zabytkowe, IV współczesne, V-VI mieszane. Krajobrazowe zasoby i walory wszystkich wsi gminy Borzęcin zakwalifikowano do V wartości potencjalnej mieszanej. Obejmuje ona obiekty lub zespoły o dominującym wyrazie współczesnym, stosunkowo harmonizującym z dawnym, o czytelnym wyrazie na tle układu historycznego, dobrze lub dość dobrze zachowanej formie.

Ponadto zakwalifikowano do:

- III wartości potencjalnej zabytkowej; obejmującej obiekty lub zespoły historyczne nawarstwione, o czytelnej formie i zaniedbanym lub zdegradowanym stanie zachowania - wieś Borzęcin i Łęki,
- IV wartości potencjalnej współczesnej; obejmującej obiekty lub zespoły o jednorodnym dobrze zachowanym wyrazie w zakresie formy i stanu zachowania, nie budzących zastrzeżeń konserwatorskich - wieś Bielcza i Jagniówka.

Wg kategorii wartości określonych na bazie waloryzacji Borzęcin i Łęki to miejscowości z krajobrazem kulturowym tradycyjnym, natomiast krajobraz pozostałych wsi określono jako kulturowy z zachowanymi elementami zabytkowymi.

Zachowanie, ubogacenie zasobów i walorów środowiska kulturowego wymaga:

- ochrony prawnej - Zespołów Zachowanego Budownictwa Regionalnego w Borzęcinie, Przyborowie i Łękach; cmentarzy wojennych w Przyborowie, Bielczy i Borzęcinie; kaplicy w Borzęcinie Łazach; ponadto ochrony otoczenia i ekspozycji kościoła i cmentarza w Bielczy, zespołu dworsko - parkowego w Przyborowie i tradycyjnej kompozycji układu ruralistycznego i zabudowy Borzęcina,
- remontowania oraz utrzymania w dotychczasowej formie i gabarytach licznych figurek, kapliczek, krzyży przydrożnych i innych obiektów małej architektury sakralnej, którymi nasycony jest pejzaż gminy,
- kreowania nowych wartości z uwzględnieniem zasadniczych cech architektury tradycyjnego budownictwa regionalnego przy realizacji nowej zabudowy,
- ochrony przed przekształceniami układów wsi, poprzez utrzymanie zasadniczych elementów rozplanowania, przy jednoczesnym dopuszczeniu do ich rozwoju przestrzennego na zasadzie kontynuacji i uzupełniania istniejących układów.

Za główny cel rozwoju gminy przyjęto: Rozwój gospodarczy gminy oparty na intensyfikacji rolnictwa i gałęzi pozarolniczych przy jednoczesnej trosce o środowisko przyrodnicze i wykorzystaniu szans jakie wynikają z zasobów gminy, własnego zaplecza edukacyjnego - zmierzające do podniesienia standardu życia mieszkańców.

Dla identyfikacji problemów rozwoju określono przyczyny ich występowania oraz propozycję działań jakie należy podjąć w celu ich rozwiązania. Szczegółowo przeanalizowano m.in. następujące uwarunkowania: środowisko przyrodnicze (w tym ochrona zasobów), środowisko kulturowe (w tym ochrona zasobów), infrastrukturę techniczną, komunikację, ustalenia obowiązującego planu, zainwestowanie terenu, własność gminy i Skarbu Państwa, zagadnienia demograficzne.

Problem	Przyczyny występowania	Co należy zrobić aby zlikwidować problem
1	2	3
Środowisko kulturalne		
Niekorzystne przekształcenia zabudowy mieszkaniowej wsi poprzez nadmierne zagęszczanie terenów mieszkaniowych - brak kontynuacji cech tradycyjnej zabudowy w budownictwie współczesnym, znaczne przemieszczanie różnych typów zabudowy.	§ brak wzorców budownictwa mieszkaniowego o formie architektonicznej nawiązującej do cech zabudowy tradycyjnej.	- ustalenie i uchwalenie w planach miejscowych warunków zabudowy i zagospodarowania terenu uwzględniających aspekt atrakcyjności gminy, - promocja potrzeby kształtowania wizerunku gminy.
Niedostateczna atrakcyjność przestrzeni publicznych w rejonach koncentracji usług. Przestrzeń ta stanowi ważny czynnik kształtujący wizerunek gminy - brak zieleni urządzonej, oświetlenia i chodników.	§ niska świadomość potrzeby estetycznego i atrakcyjnego kształtowania tych przestrzeni, ich znaczenia dla wizerunku gminy oraz rozwoju turystyki.	- opracowanie i promocja programu dotyczącego podniesienia atrakcyjności przestrzeni publicznej, - koordynacja działań poszczególnych inwestorów w oparciu o plan miejscowy uwzględniający zalecenia ww. programu,

		- stworzenie preferencji finansowych i organizacyjnych dla inwestorów realizujących zamierzenia zgodnie z programem
Niski standard zagospodarowania i urządzenia części działek i terenów otaczających współczesną zabudowę mieszkalną brak zieleni ochronnej.	§ niska świadomość znaczenia estetycznego zagospodarowania działek dla jakości życia mieszkańców, § brak finansów na te cele.	- ustalenie w planach miejscowych - minimalnych warunków zagospodarowania działek, 1. promocja dobrych wzorców w tym zakresie.
Niska wartość techniczna bądź użytkowa większej części zabudowy tradycyjnej o cechach zabytkowych - czy wręcz ich zagłada co prowadzi do utraty obiektów świadczących o tożsamości kulturowej obszaru.	§ niedostosowanie funkcjonalne i użytkowe do współczesnych potrzeb, § brak środków finansowych na remont obiektów w złym stanie technicznym	- stworzenie preferencji finansowych dla potencjalnych inwestorów remontujących budynki o charakterze zabytkowym.
Niedostateczny stopień ekspozycji i zbyt mała promocja występujących na obszarze gminy najcenniejszych obiektów architektury, punktów i ciągów widokowych.	§ niedostateczna świadomość atutów gminy w tym zakresie.	- tworzenie nowych szlaków nie tylko do wędrowki pieszej, ale co może okazać się atrakcją do wypraw rowerowych i motorowych, - promocja gminy w środkach masowego przekazu.
Niedostatek instrumentów prawnych, planistycznych i organizacyjnych do prowadzenia czynnej ochrony wspomnianych zasobów i kształtowania atrakcyjnego wizerunku gminy.	§ ogólny problem wynikający z niespójności regulacji prawnych i - niedostatek środków finansowych na realizację zadań związanych z utrzymaniem istniejących zasobów.	- przyjęcie w Studium polityki w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu promującej podejmowanie inwestycji dotyczących zachowania istniejących zasobów i kształtowania nowych walorów krajobrazu, - przyjęcie w planach miejscowych odpowiednich warunków zabudowy i zagospodarowania.
Zasób - szansa	Na ile wystarczy tzn. każdy zasób się wyczerpie lub wystąpi konieczność realizacji nowych elementów, inwestycji.	
1	2	
MOŻLIWOŚCI ROZWOJU - Środowisko przyrodnicze		
Obszary wartościowych zasobów środowiska kulturowego oraz charakteryzujące się wysokimi wartościami krajobrazu - wsie Borzęcin, Przyborów i Łęki ze względu na Zespoły Zachowanego Budownictwa Regionalnego.	We wszystkich obszarach zagrożenie stanowią: - możliwa utrata części tradycyjnego budownictwa wynikającego z pogarszającego się stanu technicznego tej zabudowy, - utrzymywania lub wspomagania utrzymywania w należytym stanie technicznym zabytkowych obiektów, - zmiany części walorów krajobrazowych, może nastąpić obniżenie rangi tych walorów poprzez niekontrolowaną ingerencję zabudowy w eksponowane obszary lub wzrost poprzez	

	wprowadzenie nowych wartości użytkowych. Zachowanie ich zależy m.in. od utworzenia stref ochrony konserwatorskiej.
Obiekty i zespoły sakralne ze względu na ich rolę oraz położenie. Cmentarze wojenne.	Zachowanie ich zależy od intensywności działań na rzecz ich zachowania zarówno władz gminy jak i właścicieli.

Wyznaczone kierunki rozwoju przestrzennego są odzwierciedleniem celów rozwoju gminy - celu głównego oraz wszystkich celów strategicznych. Wśród zadań polityki przestrzennej, wyznaczono:

Zadanie 2. Stworzenie warunków dla wypoczynku, agroturystyki i turystyki weekendowej:

1. ochrony przed urbanizacją najbardziej atrakcyjnych i cennych obszarów przyrodniczych i krajobrazowych,
2. ochrony wartości kulturowych i pielęgnowania tradycji kulturowej gminy,
3. wspierania działań na rzecz ochrony dóbr kultury objętych ochroną prawną,
4. zapewnienia warunków przestrzennych dla tworzenia bazy i infrastruktury turystycznej opartej o inicjatywę prywatne i aktywność samorządu (rezerw terenów oraz wysoki standard uzbrojenia technicznego),
5. realizacji systemu ścieżek rowerowych towarzyszących istniejącemu układowi komunikacyjnemu oraz rekreacyjnych, łączących istniejące i nowoprojektowane osiedla mieszkaniowe z terenami wypoczynku, sportu i miejscami atrakcyjnymi kulturowo,
6. realizacji ścieżek przyrodniczo - dydaktycznych na bazie istniejących kompleksów leśnych, a tym samym w obszarach chronionego krajobrazu,
7. utworzenia szlaku turystyczno - historycznego na bazie cmentarzy wojennych,
8. tworzenie gospodarstw agroturystycznych przy obecnych 6, w przygotowaniu 2.

Jako instrument realizacji polityki przestrzennej stworzono: Program ochrony dziedzictwa kulturowego i kształtowania atrakcyjnego krajobrazu gminy.

Gmina Borzęcin jest w trakcie tworzenia aktualizacji Strategii rozwoju gminy oraz Planu rewitalizacji gminy Borzęcin.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka gminy

Gmina Borzęcin to gmina wiejska, położona w pñ. - wsch. części województwa małopolskiego, w pñ. części powiatu brzeskiego. Gmina Borzęcin graniczy:

- od pñ. i pñ. - zach. z gminą Szczurowa;
- od pñd. - zach. z gminą Brzesko;
- od pñd. z gminami Dębno i Wojnicz;
- od wsch. z gminami powiatu tarnowskiego: Wierzchosławicami i Radłowem.

Granica z gminami Radłów, Wierzchosławice i Wojnicz jest równocześnie granicą powiatu tarnowskiego i brzeskiego.

Do gminy Borzęcin należą następujące wsie i ich przysiółki:

- Bielcza - Biedacz, Ulesie;
- Borzęcin - Bagno, Borek, Czarnawa, Granica, Łazy, Okrajki, Podszumin, Przymiarki, Wisowatki, Zagrody;
- Łęki - Ciupina Górka, Pańska Wieś;
- Przyborów - Dolna Buczyna, Górna Buczyna, Zastawie;
- Waryś - Pasieka.

Wsie Przyborów, Łęki i Bielcza usytuowane w pñd. części gminy, ciągną się na kierunku wsch. - zach., natomiast środkiem gminy na kierunku pñ. - pñd. wzdłuż Uszwicy po obu jej stronach rozciąga się

Borzęcin, w skład którego wchodzi 3 sołectwa tj. Borzęcin Górny, Borzęcin Dolny i Jagniówka. Jedynie wieś Waryś z zabudową rozproszoną opiera się o kompleks lasów i łąk we wsch. części gminy.

Według podziału Polski J. Kondrackiego na mezoregiony fizycznogeograficzne w makroregionie Kotliny Sandomierskiej w rejonie gminy Borzęcin wydzielone zostały mezoregiony Nizina Nadwiślańska i Podgórze Bocheńskie, przy czym prawie cały obszar gminy położony jest na Pogórzu Bocheńskim. W podziale fizyczno - geograficznym wg Z. Czepe i K. German cały obszar gminy położony jest w makroregionie Kotliny Sandomierskiej, w dwóch mezoregionach Wojnicko - Radłowskim i Szczepanowsko - Buczeskim rozdzielonych doliną Uszwicy oraz w mikroregionach Równinie Radłowskiej, Wysoczyźnie Szczepanowskiej i Równinie Buczeskiej.

Sieć rzeczna w obszarze gminy to rzeka Uszwica, Uszew, Kieselina i liczne ciek wodne. Rzeka Uszwica płynie przez gminę z kierunku płd. na półn., wpadając do Wisły na obszarze sąsiedniej gminy Szczurowa. Płd. - wsch. częścią obszaru płynie rzeka Kieselina natomiast płd. - zach. rzeka Uszew, będąca dopływem Uszewki. Większe potoki przepływające przez gminę to: Stucze, Jeziorka, Borowy, Czarnawa. Istniejący system potoków i kanałów odwadniających, spełnia rolę drenującą w stosunku do sieci rowów melioracyjnych. Na terenie gminy nie wód powierzchniowych, stojących, brak jest również jezior oraz większych stawów. Teren, na którym położona jest gmina Borzęcin, jest wielką równiną, lekko pofałdowany na płd. Krajobraz gminy charakteryzują rozległe połacie łąk i pól uprawnych oraz stosunkowo duże obszary leśne. Lasy rozmieszczone są na obrzeżach wsch. i zach. jej granicy. Największe powierzchnie leśne posiadają Borzęcin, Bielcza i Przyborów. Obszar gminy charakteryzuje duża różnorodność gleb. Borzęcin posadowiony został na terenach leśnych, przez które przepływa szerokim pasem rzeka. 70 % powierzchni gminy zajmują tereny chronionego krajobrazu:

- od zach. jest to Bratucicki Obszar Chronionego Krajobrazu - utworzony Rozporządzeniem nr 71/05 Wojewody Małopolskiego z dnia 27 grudnia 2005 r. Położony jest na terenie części gmin: Bochnia, Borzęcin, Brzesko, Rzezawa i Szczurowa. Obszar ten jest cenny pod względem przyrodniczym. Różnorodność nisz ekologicznych sprzyja bogactwu florystycznemu i faunistycznemu, a stosunkowo niewielkie przekształcenie środowiska nie wpływa ujemnie na stan przyrody obszaru. Ekosystemy leśne stanowią najcenniejszy składnik szaty roślinnej Obszaru. Przeważającym zbiorowiskiem leśnym jest zespół grądu a także boru mieszanego i wilgotnego.
- od wsch. - Radłowsko - Wierzchosławicki Obszar Chronionego Krajobrazu - utworzony Rozporządzeniem nr 75/05 Wojewody Małopolskiego z dnia 27 grudnia 2005 r. 37% obszaru porasta zwarty kompleks lasów poprzerywany miejscami przez śródleśne łąki, bagna, moczary i stawy. Jest to obszar cenny pod względem florystycznym i faunistycznym, dlatego też zachowanie niewielkiego stopnia przekształcenia tego terenu sprzyja utrzymaniu jego różnorodności przyrodniczej.

Na terenie gminy brak jest terenów, które zostałyby zakwalifikowane do obszarów objętych siecią Natura 2000. W gminie znajdują się dwa pomniki przyrody ożywionej:

- dąb szypułkowy o obwodzie na wysokości 1,3 m - 280 cm, wysokość 15 m, stan ogólny drzewa - dobry, rośnie w półn. - zach. narożniku ogrodzenia parku podworskiego w Przyborowie;
- dąb szypułkowy w obwodzie na wysokości 1,3 m - 512 cm, stan ogólny drzewa dobry, rośnie przy dworze w parku podworskim w Przyborowie, ustanowiony zarządzeniem nr 2/87 Wojewody Tarnowskiego z dnia 26 lutego 1987 r. w sprawie uznania tworów przyrody za pomniki przyrody.

W okolicach Borzęcina sporo jest malowniczych wyrobisk poźwirowych. Na terenie gminy funkcjonuje kilka kopalni kruszyw - w Bielczy, Warysiu, Jagniówce oraz w Borzęcinie Dolnym. Wyrobiska nieczynnych już kopalni zamieniane są na zbiorniki wodne, rekreacyjne oraz łowiska wędkarskie.

Przez gminę przebiegają następujące szlaki turystyczne rowerowe: trasa historyczna ok. 20 km, trasa krajoznawczo - przyrodnicza - ok. 25 km, Szlak Bogumiłowice PKP - Szczepanów (niebieski) - 35 km, Wschodnia Małopolska na Rowerze - 40 km, Bursztynowy Szlak Greenways - 20,9 KM, Trasa międzynarodowa EV4 - 30 km.

Instytucje i organizacje zajmujące się promowaniem kultury i dziedzictwa materialnego na terenie gminy:

- Gminny Ośrodek Kultury (GOK) w Borzęcinie zajmuje się realizacją zadań w zakresie wyzwalania aktywności kulturalnej mieszkańców gminy, promowania i kultywowania lokalnych wartości kulturowych oraz tworzenia lokalnego rynku kultury w warunkach samorządu lokalnego i gospodarki rynkowej. GOK w Borzęcinie stanowi centrum kulturalne gminy, składa się na to Dom Ludowy oraz sześć placówek w terenie: Świetlica Borzęcin Górny, Świetlica Borzęcin Dolny, Świetlica Bielcza, Świetlica Łęki, Świetlica Waryś. GOK jest także wydawcą lokalnej gazety „Kurier Borzęcki”.
- Stowarzyszenie Kwartet na Przedgórzu w Warysiu - Stowarzyszenie jest Lokalną Grupą Działania (LGD) odpowiedzialną za realizację Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR). LGD dba o rozwój własnego regionu, promuje go, wykorzystuje lokalne zasoby. Stowarzyszenie swoim obszarem obejmuje obecnie teren czterech sąsiadujących ze sobą gmin: Borzęcin (powiat brzeski), Radłów (powiat tarnowski), Brzesko (powiat brzeski), Dębno (powiat brzeski).

5.2.2. Zarys historii obszaru gminy

W tej części programu przedstawiono zarys historii poszczególnych miejscowości gminy Borzęcin:

Bielcza - Jej nazwa pochodzi prawdopodobnie od słowa „bielawa”, tj. łąka błotna, na której została usytuowana wieś Bielcza lub koloru roślin, która porastała te tereny i miała zabarwienie białe w owocach, kwiatach, co z daleka wyglądało jakby się bieliło. Wieś została założona w 1450 r. przez biskupów krakowskich. Wieś została założona na prawie niemieckim, tzw. „magdeburskim”. Bielcza od założenia była samodzielną gromadą - gminą. Sołtysi i wójtowie wybierani byli przez ludność. Najstarsza udokumentowana wzmianka pochodzi z 1834 r., w która informuje, że wójtem w tym roku był Antoni Pilch, później Wojciech Wojdak, następnie około 1900 r. Jan Trytek, który był na stanowisku ponad 20 lat. Potem wójtem został Jan Niedojadły. Taki ustrój trwał do końca marca 1935 r., gdyż od na podstawie nowej ustawy o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego, Bielcza została włączona do gminy zbiorowej Borzęcin. W latach 1955 - do lipca 1961 Bielcza ponownie stała się samodzielną gminą. Dnia 1 lipca 1961 r. Bielcza straciła swoją samodzielność i przyłączona została do gminy Biadolinie Szlacheckie. W 1973 r. Bielcza ponownie weszła w skład nowo utworzonej gminy Borzęcin.

Już w XVIII w. była tutaj drewniana kaplica. Obiekt został rozbudowany w latach 1835 - 1848. W 1904 r. erygowano ekspozyturę parafii w Borzęcinie Górnym. Wtedy właśnie rozpoczęła się budowa obecnego kościoła. Autorem projektu był architekt Jan Sas - Zubrzycki. Świątynię wzniesiono w latach 1905 - 1908. W 1925 r. bp tarnowski Leon Wałęga erygował w Bielczy parafię.

Borzęcin - Najstarsze ślady ludzkości na terenie Małopolski pochodzą z ok. 200 tys. lat p. n. e z paleolitu i związane są z ludnością koczowniczą. Region brzeski wzmiankowany jest dopiero w okresie neolitu, ok. 4000 - 1700 lat p. n. e, kiedy pojawiała się tu ludność rolnicza prowadząca osiadły tryb życia. Wykopaliska z tej epoki znajdują się również w Borzęcinie. Zabytki archeologiczne okresu wczesnośredniowiecznego związane są z ludnością słowiańską, prapolską.

W XIV w. znacznie nasiliło się osadnictwo związane z tzw. kolonizacją na prawie niemieckim, obejmując tereny dotychczas niezasiedlone, mniej urodzajne, pokryte lasami. Największe nasilenie tego procesu przypadło na panowanie Kazimierza Wielkiego, obok którego akcję kolonizacyjną prowadziły rody rycerskie i biskupi krakowscy. Proces osadniczy tych terenów trwał do XVIII w. W okresie tym lokację uzyskały w: Borzęcin i Przyborów - 1364 r., Łęki - 1410 r., Bielcza - 1450 r. Wraz z założeniem wsi Borzęcin utworzono parafię.

Na temat powstania Borzęcina informuje wzmianka znajdująca się w życiorysie biskupa krakowskiego J ana Bodzanty . W miejscu wykarczowanych lasów założono wieś i nazwano ją Bodzantinem. Nazwa ta wraz z upływem czasu ulegała wielokrotnej zmianie. Bodzantin zmieniono na Bodzanczinek, następnie na Bodzanczin, Borzęczyn, Borzęcin. Ostatecznie o nazwie Borzęcin zdecydował rząd austriacki w okresie zaborów. Ludność z terenów Borzęcina prawdopodobnie była pochodzenia słowiańskiego i zamieszkiwała te tereny jeszcze przed założeniem wsi. Najstarszy zapis historyczny o ludności Borzęcina pochodzi z 1580 r. Wtedy wieś Borzęcin liczyła 60 włościan. Ogromne obszary leśne oraz rzeki stwarzały warunki sprzyjające osiedlaniu się ludności. Pierwsi osadnicy to nie tylko ludność miejscowa. Część osadników przyjechała tu ze Śląska i Niemiec. W powstałej wsi osiedlali się również rzemieślnicy, którzy przywędrowali tutaj wraz osadnikami i prowadzili swoją działalność. Jednak kierunek rozwoju gospodarczego Borzęcina w większości wyznaczało rolnictwo. Władze w nowo założonej wsi sprawował sołtys . Według zapisów jeden z ostatnich sołtysów Borzęcina, nazywał się

Giza. Od 1736 r. władzę we wsi sprawował wójt. Za czasów pańszczyźnianych wójt zatwierdzany był przez dziedzica, a wybierany spośród kandydatów w proponowanych przez gromadę. Po zniesieniu pańszczyzny, władzę sprawował wójt wraz z tzw. „przysiężnymi” wybranymi przez gromadę.

Wieś Borzęcin wchodziła w skład dóbr stołowych biskupów krakowskich i wraz z kilkunastoma innymi wsiami stanowiły uposażenie biskupstw krakowskiego w tzw. kluczu radłowskim. Chłopi odrabiali pańszczyznę w folwarku w Borzęcinie, Radłowie i Biskupicach Radłowskich. W nowo powstałej wiosce wybudowano drewniany kościół, młyn i karcznię. Pierwsza wzmianka o szkole parafialnej pochodzi z 1596 r. W latach 1655 - 1657 Borzęcin został najechany wojska szwedzkie i siedmiogrodzkie. Od 2 poł. XIV w. do 1772 r., Borzęcin należał do powiatu pilzneńskiego, województwa sandomierskiego. Po 1772 r. znalazł się w granicach cesarstwa austriackiego, w powiecie bocheńskim. W latach 1835 - 1836 liczba ludności Borzęcina zmalała z 6080 do 4980 na skutek katastrofalnej powodzi, klęski głodu, epidemii cholery i srogiej zimy. W 1848 r. uwłaszczono chłopów, co oznacza, że epoka feudalna dobiegła końca. W 1867 r. po dokonaniu nowego podziału administracyjnego, Borzęcin włączony został do powiatu brzeskiego.

W czasie I wojny światowej, walcząc w CK Armii poległo 112 mieszkańców Borzęcina. W wolnej Polsce, od 1918 r. - Borzęcin był tzw. gminą jednostkową, podobnie jak Bielcza czy Przyborów.

W okresie międzywojennym region brzeski posiadał duże przeludnienie wsi, najdalej posunięte rozdrobnienie gospodarstw chłopskich. Gospodarstwa te nie były w stanie wyżywić licznej zazwyczaj rodziny chłopskiej. Głód ziemi stanowił podłoże wszystkich wystąpień chłopskich.

W czasie II wojny światowej front dwukrotnie przeszedł się przez tereny miejscowości, a na okolicznych polach toczą się walki. Okres II wojny światowej i okupacja niemiecka bardzo zniszczyły Borzęcin. Zniszczone zostały drogi i mosty. Budynki szkolne zostały całkowicie zdewastowane. Nie istniały żadne placówki kultury i zdrowia. W maju 1945 r. zaczął funkcjonować Urząd Gminy. Powoli przystępowano do odrabiania strat wojennych. Jako pierwszy odbudowano most w Borzęcinie Górnym, następnie wyremontowano drogę z Borzęcina do Bielczy, a później kolejno odbudowywano inne drogi. Aktywna postawa społeczeństwa gminy pozwoliła szybko odbudować zniszczenia wojenne.

W 1935 r., kiedy utworzone zostały gminy zbiorowe, do Borzęcina przyłączono wieś Bielczę. Odtąd Borzęcin i Bielcza razem stanowiły gminę, w której administrację sprawował zarząd gminy. W 1975 r. kiedy zniesiono powiaty, wyższą jednostką administracyjną nad gminami stały się województwa. Borzęcin do końca 1998 r. należał do województwa tarnowskiego. Od 1 stycznia 1999 r. tj. Borzęcin należy do powiatu brzeskiego i województwa małopolskiego.

Łęki - Nazwa wsi pochodzi prawdopodobnie od większej ilości łąk, które rozciągają się po stronie półn. - wsch. oraz pastwisk po stronie płd. Wieś została założona w 1410 r. jako wieś królewska. Tereny te oraz Przyborów były królewską ziemią. Wieś została założona na prawie niemieckim - magdeburskim. Jako wieś monarsza lokowana została w oparciu o przepisy prawa magdeburskiego na 20 łanach (ok. 500 ha), z których dwa przypadły jej zasadzcy i dziedzicznemu wójtowi, najpóźniej w połowie XIV w. Pierwszy znany odnoszący się do niej dokument, w którym występuje jako Lanky, pochodzi z 1360 r. Wynika z niego, iż była wówczas wsią królewską w tenucie (dzierżawie) krzeczowskiej. Kazimierz Wielki potwierdził tym dokumentem, że Piotr Nosek z Dziewina zastawił ją za 100 grzywien Pełce z Kościelna. W XV i XVI w. bardziej znanymi dzierżawcami starostwa krzeczowskiego, a wraz z nim Łęk i sąsiedniego Przyborowa, byli między innymi zasłużony szczególnie w Królestwie Węgierskim Dzierśław z Włostowic, Stanisław Wątróbka ze Strzelec kasztelan sądecki, syn jego Jan Wątróbka kanclerz królowej Elżbiety i Piotr Kmita z Wiśnicza kasztelan sandomierski. Starostwo przetrwało do I rozbioru Polski w 1772 r., a ostatnim jego dzierżawcą w czasach I Rzeczypospolitej był Ignacy Dydyński podstoli litewski i sędzia kapturowy powiatu szczyrzyckiego. Mimo to jeszcze następnych pięćdziesiąt lat, już jako własność austriackiego skarbu stanowiło jedną całość. Dopiero w 1834 r. poszczególne wsie wchodzące w jego skład sprzedane przez niego na licytacji przeszły w ręce nowych, teraz już prywatnych właścicieli. Wtedy to Łęki i Przyborów oraz sąsiadująca z nimi wieś Rysie stały się własnością Jakuba Łasińskiego. Od tego czasu, aż do 1947 r., najpierw w całości, a od 1848 r. już tylko znajdujące się w nich majątki ziemskie (folwarki, pola uprawne i lasy) pozostawały w posiadaniu jego rodziny. W tym to roku pola i lasy znajdujące się w granicach wsi, a należące do dworu w Przyborowie zostały rozparcelowane na podstawie dekretu PKWN z 6 września 1944 r. Dzisiaj o czternastowiecznej metryce Łęk zaświadcza już tylko niwowy układ należących do jej mieszkańców pól i zachowany częściowo układ zabudowy ciągnących się dwoma łańcuchami po obu stronach przechodzącej przez wieś

drogi zagród, a o ich przeszłości zachowane jeszcze dość licznie drewniane domy mieszkalne, zwrócone ścianami szczytowymi do ulicy i budynki gospodarcze z końca XIX i l ćw. XX w. krzyże, z których najstarsza pochodzi z 1760 r. oraz 7 kamiennych przydrożnych figur, wykonanych przez Adeodata Martyńskiego, Stanisława Rogoża, w bocheńskim zakładzie Wojciecha Samka i różnych anonimowych twórców ludowych.

Przyborów - W epoce brązu lub wczesnej epoce żelaza istniała tutaj osada. Pozostałością po niej jest brązowa siekierka z uszkiem datowana na 900 - 700 lat p.n.e. Początki Przyborowa przypadają na czas panowania Kazimierza Wielkiego, była to bowiem wieś należąca do dóbr królewskich, w przeciwieństwie do Łęk będących w 1364 r. własnością rycerzy herbu Turzyna. Nazwa Przyborów wywodzi się od słowa „przy borze”. Istnieje też hipoteza, że Przyborów był własnością rycerza Przybora, który z nadania królewskiego otrzymał tę wieś. Osada Przyborów, a także sąsiednie Łęki istniały być może już w trakcie najazdów tatarskich. W XVI w. w Przyborowie żyli kmiecie na 3 łanach, 6 zagrodników z rolą, 4 zagrodników bez roli, 2 komorników z bydłem, 2 komorników bez bydła. Ludność zajmowała się także zbieraniem płodów leśnych, łowiectwem i hodowlą bydła rogatego i trzody chlewnej. Przez wieki Przyborów należał administracyjnie do parafii Szczepanów, pozostając właściwie w jego cieniu. Pod koniec XVIII w. cesarz Józef II wydał edykt na mocy, którego wieś przeszła w zarząd tzw. Funduszu Religijnego, z którego w głównej mierze utrzymywane były szkoły na terenie ówczesnej Galicji. Na pocz. lat 30 - tych XIX w., dokładnie w 1834 r., wieś została wystawiona na licytację. Od władz austriackich Galicji i Królestwa osada została kupiona przez Jakuba Łasińskiego. Wartym odwiedzenia jest też dwór ziemiański w Przyborowie. Wiele wskazuje na to, że Jakub Łasiński był budowniczym dworu, chociaż pojawiają się opinie, że rozbudował już tylko istniejący, co miało miejsce w 1843 r.

Waryś - Nazwa miejscowości wiąże się z pierwotnym zajęciem tamtejszej ludności, czyli „warowaniem”, czyli strzeżeniem Puszczy Radłowskiej istniejącej do XVII w. W inwentarzu Bielczy z 4 ćw. XVI w. odnotowana została znajdująca się w jej granicach „zagroda warysiowska”, należąca do niejakiego Marcina Warysia, do obowiązków którego należało doglądanie przekopów doprowadzających wodę z Glinika do biskupich stawów rybnych. Wynika z tego, że Waryś był przysiółkiem Bielczy. Wiadomo, że jeszcze w XVIII w. zagrodę ową dzierżawił od zarządców radłowskiego klucza dóbr biskupich nieznanymi nam bliżej Stanisław Makowiecki. Prawdopodobnie na przełomie XVIII i XIX w. obok owej warysiowskiej zagrody pojawiły się inne dając początek należącemu do Bielczy, a do parafii w Borzęcinie przysiółka. Od 1 kwietnia 1935 r., po ustanowieniu gmin zbiorowych, Waryś razem z Bielczą został włączony do gminy Borzęcin, nie przestając należeć do gromady bieleckiej. W 1961 r. Waryś został odłączony od Bielczy i przyłączony do Borzęcina. Z czasem gdy został ustalony obszar terytorialny, Waryś przestał być przysiółkiem Bielczy czy Borzęcina, stał się samodzielną wioską.

O niezbyt długiej historii Warysia świadczy zaledwie kilka zabytkowych chałup i drewnianych domów mieszkalnych, kilka budynków gospodarczych, murowana kapliczka i kilka kamiennych figur przydrożnych oraz znajdujący się na skraju Lasów Radłowskich cmentarz wojenny nr 267 z czasów I wojny światowej. Wieś dopiero w 1975 r. uzyskała status odrębnego sołectwa.

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Synteza elementów przyrody i widocznych efektów działalności człowieka jest architekturą krajobrazu, czyli formą, która obok treści składa się na krajobraz kulturowy. Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i figury przydrożne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką.

Ważną częścią krajobrazu okolic Borzęcina jest zabytkowa, drewniana zabudowa poszczególnych wsi i przysiółków. Do dnia dzisiejszego zachowało się tutaj około 200 drewnianych chałup i domów mieszkalnych, powstałych w końcu XIX i l ćw. XX w. oraz liczne drewniane stodoły i inne budynki gospodarcze. Najstarsze drewniane chaty mają konstrukcję zrębową. Zbudowane są z sosnowych bali połączonych na węglach na tzw. „jaskółczy ogon”. Pokrywają je dwuspadowe dachy o trójkątnych

odeskowanych szczytach. Wnętrza mają charakter jednotraktowy. Ściany chałup dość często malowane (bielone) są wapnem na biało lub niebiesko. Niekiedy malowanie ogranicza się do barwienia pasów omszeń. Najstarsze domy pochodzą z lat 70 - tych i 80 - tych XIX w. Znajdują się w Borzęcinie, ale także w pozostałych miejscowościach gminy. Stan ich zachowania jest średni, znaczna ich część w wyniku dokonywanych remontów utraciła pierwotny charakter. Najstarsze stodoły również powstały pod koniec XIX w. Są budynkami wzniesionymi z drewnianych bali na planie prostokąta. Charakteryzują je wysokie dwuspadowe dachy. Stodoły ciągną się zwartym szeregiem zamykając granice działek siedliskowych.

W tej części przedstawiono kilka najbardziej charakterystycznych i najcenniejszych obiektów znajdujących się w gminie Borzęcin:

· **Obiekty sakralne:**

Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Anielskiej w Bielczy

Zdjęcie nr 1. Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Anielskiej w Bielczy

Parafia w Bielczy erygowana była przez biskupa Wałęgę w dniu 10 maja 1925 r. Wcześniej, w 1904 r. wydzielono ją z parafii Borzęcin, tworząc w miejscowości jej ekspozyturę. We wsi istniała kaplica mszalna zbudowana w 1813 r., powiększona na latach 1835 - 1845., pełniąca rolę kościoła. Obecny kościół został wzniesiony w latach 1906 - 1908 wg projektu architekta Jana Sasa - Zubrzyckiego. Kościół odnowiony był w 1952 r. i w 1956 r., konserwowany ponownie w 1958 r.

Kościół wzniesiony w stylu neoromańskim i neogotyckim. Kościół usytuowany w środkowej części wsi, skierowany prezbiterium w kierunku płd. Plac kościelny ogrodzony płotem z metalowych krat. Brama główna i furty boczne kute dwu i jednoskrzydłowe. Kościół otacza owal starodrzewu z czasu budowy świątyni.

Kościół dwunawowy, z transeptem z węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Korpus z krótszą od głównej nawą boczną, przechodzący w wieżę, usytuowaną z boku. Bryła masywna. Kościół nakryty stromymi dachami siodłowymi, pokryty dachówką ceramiczną. Kościół murowany z cegły z użyciem kamienia łamanego. Ściany posadowione na szerszym fundamencie z kamienia łączonego zaprawą cementowo - wapienną. Nad kamiennym fundamentem mały gzyms okalający i betonowy daszek kapnikowy. Ściany murowane z cegły układanej w proste wątki, z zewnątrz oszkarpowane ceglany, uskokowymi szkarpami osłoniętymi daszkami pokrytymi dachówką ceramiczną. Portal wejścia głównego kamienny, neoromański, nad nim wydatny ceglany szczyt.

Wieża kościoła w dolnej partii z kamienia, w górnej z cegły, wzniesiona na planie kwadratu. Wieża nakryta hełmem neogotyckim, namiotowym. W wieży kościoła trzy dzwony nieustalonego odlewu.

Wyposażenie: ołtarze główny i boczne, neogotyckie wykonane przez Wojciecha Samka po 1920 r. W głównym rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem wykonana przez artystę Kazimierza Cieślaka. Po jej bokach posągi św. Piotra i Pawła. W ołtarzach bocznych rzeźby Serca Pana Jezusa i Franciszka z Asyżu. W kaplicy ołtarz o charakterze barokowym z około XIX w. przeniesiony z dawnej kaplicy mszalnej, w nim rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem z końca XIX w. Chrzcielnica drewniana, neogotycka z XX w. Ambona neogotycka z pocz. XX w. Rzeźba Chrystusa upadającego pod krzyżem, ludowa z 1 poł. XIX w. (pozostałość z kapliczki stojącej w miejscu obecnego kościoła). W polichromii sceny figuralne Maria Królowa Polski i Królowa Świata. Witraż z przedstawieniem NMP Niepokalanie Poczętej z aniołami. W kościele drewniana chrzcielnica z pocz. XX w., ambona neogotycka z pocz. XX w.

Stan zachowania obiektu - bardzo dobry.

Kościół parafialny pw. Najświętszej Panny Marii w Borzęcinie

Zdjęcie nr 2. Kościół parafialny pw. Najświętszej Panny Marii w Borzęcinie

Parafia w Borzęcinie istnieje od lokacji wsi - od 1364 r., kiedy biskup Bodzanta uposażył pierwszy kościół. Obecny kościół w najstarszych partiach pochodzi z 1618 r. lub 1680 r. W 1802 r. uległ on spaleni. Odbudowany i powiększony w 1854 r. W latach 1912 - 1917 został ponownie rozbudowany i przekształcony wg projektu Jana Sasa - Zubrzyckiego. Wieża kościoła ukończona została w 1922 r. Remontowany w 2008 r., w 2009 r. remont ogrodzenia kościoła oraz konserwacja czterech kamiennych figur.

Kościół usytuowany w centrum wsi. Ogrodzenie kościoła murowane z bloków kamiennych z metalową balustradką. Furtki boczne i główna brama metalowe, współczesne. W furcie frontowej i bocznej (płn.) figury kamienne z 2 poł. XIX w. wykonane przez miejscowego artystę Jana Martyńskiego - są to posągi Serca Jezusa i Matki Boskiej. Z kolei na zach. części ogrodzenia kościoła znajdują się rzeźby św. Kazimierza i św. Jana Kantego autorstwa Wojciecha Samka z Bochni.

Kościół eklektyczny ze śladami barokowymi w starszych częściach wnętrza. Murowany z cegły i ciosów kamiennych. Trójnawowy, bazylikowy z prezbiterium trójbocznie zamkniętym. Po bokach korpusu dwie symetryczne kaplice zamknięte trójbocznie. Od frontu, przy korpusie wysoka, wielokondygnacyjna wieża. Kościół nakryty dachami: nad nawą i prezbiterium - siodłowymi, nad nawami bocznymi i przybudówkami - pulpitowymi, nad kaplicami - namiotowymi. Hełm wieży o kształcie wysmukłej bani, oflankowanej czterema wieżyczkami baniastymi. Dachy i hełm wieży pokryte blachą.

Polichromia wnętrza figuralna wykonana w 1964 r. przez malarza Pawła Matka. Ołtarz główny neobarokowy wykonany po 1945 r. w nim obraz Najświętszej Panny Marii pochodzący z przełomu XVII

i XVIII w. W zwieńczeniu ołtarza rzeźba Ukrzyżowania. Ołtarze boczne: prawy - późnobarokowy z 1 poł. XVIII w., z rzeźbą Ukrzyżowanego Chrystusa i figurką Pietą późnogotycką w zwieńczeniu, lewy - wykonany w tradycji baroku XIX w. z obrazem Matki Boskiej, prawdopodobnie wykonanym przez Franciszka Wyspiańskiego. W nawach bocznych oraz kaplicach ołtarze neogotyckie i neoromańskie z XX w., wykonane przez Stanisława Rogóża. Belka tęczowa z rzeźbą Grupy Ukrzyżowania, barokowa z XVIII i XIX w. Ponadto w kościele 4 krucyfiksy, z których trzy barokowe z przełomu XVIII i XIX w., czwarty ludowy. Kielich barokowy z 2 poł. XVIII w. Ornaty z tkanin barokowych z XVII i XVIII w. Chrzcielnica murowana, barokowa z poł. XVIII w. Dzwony: jeden z 1661 r., dwa z 1936 r.

Stan zachowania obiektu - bardzo dobry.

Zespół dworski

Dwór w Przyborowie

Zdjęcie nr 3. Dwór w Przyborowie

Zespół dworski usytuowany jest w pld. - wsch. części wsi. Budynek dworu stoi kalenicowo do drogi, przy skrzyżowaniu z polną drogą, wybiegającą w kierunku pln. ku rozległym polom. Zespół dworski zajmuje znaczny obszar. W jego skład wchodzi dwór, oddzielony szerokim podjazdem od strony pln. od zespołu gospodarczego, który składał się z obory, garaży, chlewu oraz rozległego parku krajobrazowego.

Dwór w Przyborowie wybudowany został w połowie XIX w. Do 1945 r. był własnością Józefa i Jadwigi Łasińskich. Po parcelacji majątku przejęty przez Państwo, został przekazany powstałemu w Przyborowie Państwowemu Gospodarstwu Rybackiemu. W latach powojennych był kilkakrotnie odnawiany i modernizowany. Budynek dworski usytuowany jest w zespole dworsko - parkowym. Od strony zachodniej przylega do niego rozległy park krajobrazowy uporządkowany i zagospodarowany w latach 1980 - tych.

Budynek wzniesiony z cegły i kamienia, podpiwniczony, parterowy z piętrowym ryzalitem w części środkowej. Wzniesiony na planie prostokąta, wielotraktowy z dwoma murowanymi gankami dobudowanymi do elewacji tylnej (wsch.) i bocznej (płd.). Do elewacji bocznej (płn.) dostawiony długi, piętrowy ganek konstrukcji szkieletowej, szalowany, przeszklony. Budynek nakryty dachami dwuspadowymi, w części środkowej nad ryzalitem - czterospadowym. Budynek rezydencjonalny, wzniesiony w stylu eklektycznym, stanowi cenny przykład przemian zachodzących na przełomie XIX i XX w. w budownictwie dworskim na polskiej wsi. W 2003 r. przeprowadzono prace remontowe i zabezpieczające w budynku, w 2005 r. wymieniono pokrycie dachowe oraz zrobiono renowację tarasu.

Stan zachowania obiektu - średni.

Park dworski usytuowany po stronie zach. dworu. Krajobrazowy, dendrologiczny z licznymi okazami starodrzewu grabowego, lipowego, dębowego. Drzewa sadzone szpalerowo, wokół alejek o przebiegu kolistym, łączące się w rozbudowany system uliczek spacerowych. Pomiedzy szpalerami drzew małe polany i dwa małe stawy. Po stronie płn. i zach. dworu dwa podjazdy kompozycyjne połączone z alejkami parkowymi, obudowane systemem niskich betonowych murków. Po stronie płn. kolisty klomb obsadzony drzewkami iglastymi i szpalery żywopłotu.

Przydrożne kapliczki i krzyże

Zdjęcie nr 4. Kapliczka z 1888 r., dz. nr 978 w Łękach

Zdjęcie nr 5. Kapliczka św. Floriana z 1881 r., dz. nr 1078 w Łękach

Zdjęcie nr 6. Kapliczka z 1888 r., dz. nr 1385 w Łękach

Istotnym elementem krajobrazu gminy są liczne kapliczki i krzyże przydrożne. Są one niezwykle eksponowane w tradycyjnym krajobrazie kulturowym. Twórcami kapliczek byli cechowi rzemieślnicy bądź miejscowi twórcy, stąd formy oscylują między stylowymi a uproszczonymi ludowymi. Kapliczki przydrożne, usytuowane są zazwyczaj w otoczeniu zieleni - drzew. Stanowią świadectwo kultu i element decydujący o tożsamości kulturowej krajobrazu. Najstarsze z nich pochodzą z XVIII w. Do najcenniejszych obiektów tego typu należy zaliczyć: kapliczkę św. Floriana w Łękach, postawioną przez mieszkańców wsi w 1760 r. Wewnątrz kapliczki znajduje się drewniana figura św. Floriana wykonana przez anonimowego snycerza. Przy głównej ulicy Łęk, blisko granicy z Przyborowem, stoi kapliczka św. Rozalii zbudowana z nieznanej fundacji w 1888 r. W jej wnętrzu znajduje się niewielki polichromowany ołtarzyk z drewnianą rzeźbą św. Rozalii pośrodku oraz Serca Jezusa i serca Najświętszej Maryi Panny po bokach. Z tego samego roku pochodzi kapliczka Jana Kądziołki na granicy Łęk i Przyborowa. W jej wnętrzu znajduje się mały ołtarzyk z ludową rzeźbą Chrystusa upadającego pod krzyżem. Najstarsza kapliczka w samym Borzęcinie pochodzi prawdopodobnie z 2 poł. XVIII w. Stoi przy domu nr 66, przedstawiająca św. Jana Nepomucena. Cenna jest również figura Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Borzęcinie przy domu nr 459. Jej autorem i fundatorem jest borzęciński rzeźbiarz Adeodat Jan Martyński, który na wspomnianej parceli posiadał swoją pracownię. Figura wykonana została w 2 poł. XIX w.

Cmentarze

Zdjęcie nr 7. Cmentarz wojenny nr 266 w Borzęcinie

Zdjęcie nr 8. Cmentarz wojenny nr 272 w Przyborowie

Zdjęcie nr 9. Cmentarz wojenny nr 267 w Warysiu.

Cmentarze stanowią miejsca pamięci narodowej, pomniki naszej historii i kultury. Na terenie gminy są cmentarze parafialne, wojenne i epidemiczne (morowe). Na terenie gminy znajdują się dwa cmentarze parafialne, dwa morowe oraz pięć wojennych, co zostało przedstawione poniżej w Tabeli nr 1.

Na terenie gminy znajduje się pięć cmentarzy wojennych, będących pamiątką krwawych starć armii Austrii, Prus i Rosji podczas I wojny światowej. Są to obiekty o dużych walorach kompozycyjnych. Budowane przez armię austriacką zgodnie z ideą zapewnienia godnego pochówku poległym w walce oraz z myślą o trwałym upamiętnieniu wojennych zmagani, są też dziś postrzegane jako cenne zabytki o wysokich walorach artystycznych. Są niewielkie obszarowo, ogrodzone kamiennym murkiem lub stalowym płotem. W sumie spoczywa na nich 481 żołnierzy (z armii austrowęgierskiej - 316, niemieckiej - 35, rosyjskiej - 130). Zobaczyć warto zwłaszcza nekropolię wojenną w Borzęcinie. Znajduje się ona na cmentarzu parafialnym, usytuowanym około 200 metrów na płd. od kościoła. Kwatera, znajduje się w płd. części cmentarza. Spoczywa w niej 21 Węgrów, 11 Rosjan i 28 żołnierzy armii austrowęgierskiej innych narodowości. Cmentarz założony został na układzie symetrycznie uszeregowanych w jednej linii 32 grobów oznaczonych betonowymi stellami z krzyżami oraz emaliowanymi tabliczkami, na których widnieją nazwiska poległych. Pośrodku znajduje się masywny pomnik z ciosów piaskowca. Nekropolię zaprojektował Robert Motke. Kolejnym dobrze zachowanym, który został wpisane do rejestru zabytków jest cmentarz wojenny nr 272 w Przyborowie, który założony jest na planie prostokąta, zaprojektowany przez Roberta Motke. Wpisany do rejestru zabytków jest także cmentarz nr 267 w Warysiu, usytuowany w kompleksie lasów wierzchosławicko - radłowskich. Obiekt ma kształt prostokąta, o powierzchni 173 m².

Tabela nr 1. Cmentarze w gminie Borzęcin

LP .	OBIEKT	MIEJSCOWOŚĆ	CZAS POWSTANIA	UWAGI
1	Cmentarz Parafialny (katolicki)	Bielcza	1900 r., powiększony 1986 r.	Pow. 1,3 ha, położony przy szosie do Warysia. Najstarszy nagrobek z 1907 r. Sataly Józefa.
2	Cmentarz wojenny nr	Bielcza	lata 1914 - 1918	Pow. 0,02 ha, położony na cmentarzu

	270			parafialnym. Kwatera żołnierzy z I wojny światowej - 38 mogił żołnierzy austriackich.
3	Cmentarz parafialny (katolicki)	Borzęcin	poł. XIX w., nowy 1945 r.	Pow. 1,7 ha, położony na wschód od kościoła. Najstarszy fragment nagrobka z ok. 1870 r.
4	Cmentarz wojenny nr 266	Borzęcin	1914 r., 1918 r.	Stanowi część cmentarza komunalnego (w pld. części). Kwatera żołnierzy z I wojny światowej to: 3 mogiły rosyjskich żołnierzy, 18 mogił austriackich i polskie mogiły.
5	Cmentarz morowy	Łęki	1931 r.	Pow. 0,03 ha, położony przy zagrodzie nr 182 na Ciupinej Górcie przy drodze leśnej z Łęk do Szczepanowa. Otoczony polami i laskiem.
6	Cmentarz morowy, wojenny nr 274	Przyborów	1871 r., 1915 r.	Położony na dz. 2505 pomiędzy zabudową przysiółkową Buczyna na niewielkim zadrzewionym pagórku. Cmentarz morowy założony w 1871 r. zamieniony na wojenny. Pow. 0,04 ha. Najstarszy nagrobek niezidentyfikowany z 2 poł. XIX w. Groby o historycznym znaczeniu: krzyż pamiątkowy na dawnym cmentarzu morowym, mogiła chłopca zabitego w 1914 r., zespół mogił austriackich z I wojny światowej.
7	Cmentarz wojenny nr 272	Przyborów	lata 1914 - 1918	Pow. 0,07 ha, położony pomiędzy zabudowaniami, na wsch. od szosy Brzesko - Szczurowa. Na cmentarzu pochowano w 2 indywidualnych i 3 masowych mogiłach: 2 oficerów austriackich, 101 żołnierzy austriackich, 27 żołnierzy rosyjskich.
8	Cmentarz wojenny nr 267	Warys	1915 r.	Położony na skraju kompleksu leśnego przy drodze Warys - Brzeźnica. Spoczywa tu 26 żołnierzy z armii austro - węgierskiej oraz 30 żołnierzy rosyjskich.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446) formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację

inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Borzęcin funkcjonuje jedynie jedna z ww. form, jest to wpis do rejestru zabytków.

5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Borzęcin znajduje się 5 zabytków nieruchomych, wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 2). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Borzęcin

LP.	MIEJSCOWOŚĆ/ ADRES	OBIEKT/ZESPÓŁ OBIEKTÓW	NR REJESTRU ZABYTEKÓW	DATA WPISU
1	Bielcza nr 47	kościół parafialny pw. Matki Boskiej Anielskiej	A-267	30.10.1985 r.
2	Borzęcin, dz. nr 855	kościół parafialny pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Polski	A-268	31.10.1985 r.
3	Przyborów nr 62	dwór	A-354	23.03.1972 r.
4	Przyborów, dz. nr 1768	cmentarz wojenny nr 272 z I wojny światowej, ogrodzenie	A-1407/M	11.04.2014 r.
5	Waryś, dz. nr 6881	cmentarz wojenny nr 267 z I wojny światowej, ogrodzenie	A-1410/M	27.03.2014 r.

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie Borzęcin

Zgodnie z art. 3. pkt. 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ze względu na bezpieczeństwo obiektów nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie Borzęcin zostały przedstawione poniżej w Tabeli nr 3.

Wszystkie wymienione obiekty wpisane są do rejestru zabytków i również objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która zobowiązuje właściciela lub posiadacza zabytku ruchomego do:

- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytku;
- przeciwdziałaniu kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę;
- zawiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu lub kradzieży, zagrożeniu, zmianie miejsca przechowania, zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku.

Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie Borzęcin

L P.	MIEJSCOWOŚĆ/ ADRES	OBIEKT	NR REJESTRU ZABYTEKÓW	DATA WPISU
1	Borzęcin, dz. nr 4069	kapliczka słupowa z figurką św. Józefa z Dzieciątkiem	B-366/M	03.09.2014 r.
2	Łęki, dz. nr 1254	kapliczka słupowa z grupą Ukrzyżowania z 1869 r.	B-367/M	30.05.2014 r.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446). Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

Zakres gminnej ewidencji zabytków:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- stanowiska archeologiczne;
- historyczne układy ruralistyczne wsi, historyczne układy urbanistyczne miasta;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (prezydenta miasta, burmistrza) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 nr 113 poz. 661).

Gminna ewidencja zabytków nie jest jedną z form ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446) oraz zgodnie z art. 21 jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. 2010 nr 75 poz. 474) istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o WZIZT (Warunków Zabudowy i Zagospodarowanie Terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętym między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków w gminie Borzęcin, która opracowana została w 2015 r., przedstawiony został poniżej.

Tabela nr 4. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków w gminie Borzęcin

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	OBIEKT/ ZESPÓŁ OBIEKTÓW	NUMERY DZIAŁEK
1	Bielcza	nr 42	budynek mieszkalny	401
2	Bielcza	nr 47	kościół parafialny pw. Matki Boskiej Anielskiej	2070
3	Bielcza	nr 55	budynek mieszkalny	816
4	Bielcza	nr 57	budynek mieszkalny	818
5	Bielcza	nr 98	budynek mieszkalny	873
6	Bielcza	nr 109	budynek mieszkalny	1317
7	Bielcza	nr 109	obora	1317
8	Bielcza	nr 115	budynek mieszkalny	1323
9	Bielcza	nr 263	budynek mieszkalny	2702/3
10	Bielcza	nr 307	budynek mieszkalny	2223
11	Bielcza	nr 334	budynek mieszkalny	2160
12	Bielcza	dz. nr 459/1, 462/1, 463/1, 466	cmentarz parafialny + kw. wojenna nr 270	459/1, 462/1, 463/1, 466
13	Borzęcín	nr 204	budynek mieszkalny	2248/2
14	Borzęcín	nr 205	budynek mieszkalny	2249
15	Borzęcín	nr 260	budynek mieszkalny	1337

16	Borzęcin	nr 261	budynek mieszkalny	1380
17	Borzęcin	nr 333	budynek mieszkalny	1482
18	Borzęcin	nr 350	budynek mieszkalny	1513
19	Borzęcin	nr 366	budynek mieszkalny	1530
20	Borzęcin	nr 391	budynek mieszkalny	1558
21	Borzęcin	nr 415	budynek mieszkalny	1590/1
22	Borzęcin	nr 422	budynek mieszkalny	1603/1
23	Borzęcin	nr 436	budynek mieszkalny	1626
24	Borzęcin	nr 466	budynek mieszkalny	2465/1
25	Borzęcin	nr 475	budynek mieszkalny	2482/1
26	Borzęcin	nr 485	budynek mieszkalny	2507
27	Borzęcin	nr 568	dawny szpital dla ubogich	5116
28	Borzęcin	nr 602	budynek mieszkalny	5279
29	Borzęcin	nr 603	budynek mieszkalny	5278/1
30	Borzęcin	nr 608	budynek mieszkalny	5272
31	Borzęcin	nr 609	budynek mieszkalny	5271
32	Borzęcin	nr 617	budynek mieszkalny	6556
33	Borzęcin	nr 662	budynek mieszkalny	5926
34	Borzęcin	dz. nr 855	kościół parafialny pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Polski	855
35	Borzęcin	dz. nr 5235	cmentarz parafialny + kw. wojenna nr 266	5235
36	Borzęcin	dz. nr 5296	kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny	5296
37	Czarnawa	nr 900	budynek mieszkalny	5522
38	Czarnawa	nr 902	budynek mieszkalny	3445/2
39	Czarnawa	nr 906	budynek mieszkalny	4458
40	Jagniówka	nr 847	budynek mieszkalny	44/1
41	Jagniówka	nr 849	budynek mieszkalny	46/2
42	Jagniówka	nr 860	budynek mieszkalny	89
43	Łazy	nr 738	budynek mieszkalny	4602
44	Łazy	nr 741	budynek mieszkalny	4632
45	Łazy	nr 755	budynek mieszkalny	4617
46	Łazy	nr 756	budynek mieszkalny	4594/1
47	Łazy	nr 757	budynek mieszkalny	4593
48	Łazy	nr 758	budynek mieszkalny	4614
49	Łazy	nr 762	budynek mieszkalny	4611
50	Łazy	nr 767	budynek mieszkalny	4673/1
51	Łazy	nr 769	budynek mieszkalny	4679
52	Łazy	nr 770 b	budynek mieszkalny	4680
53	Łazy	nr 775	budynek mieszkalny	4688
54	Łazy	nr 776	budynek mieszkalny	4689
55	Łazy	nr 777	budynek mieszkalny	4690
56	Łazy	nr 778	budynek mieszkalny	4691/1
57	Łazy	nr 781	budynek mieszkalny	4519
58	Łazy	dz. nr 4588	kaplica	4588
59	Łęki	nr 8	budynek mieszkalny	1019
60	Łęki	nr 16	budynek mieszkalny	1015

61	Łęki	nr 18	budynek mieszkalny	1031/1
62	Łęki	nr 27	budynek mieszkalny	1006
63	Łęki	nr 35	budynek mieszkalny	997
64	Łęki	nr 36	budynek mieszkalny	1046/1
65	Łęki	nr 36	stodoła	1046/1
66	Łęki	nr 37	budynek mieszkalny	996
67	Łęki	nr 47	budynek mieszkalny	1056
68	Łęki	nr 54	budynek mieszkalny	983
69	Łęki	nr 54	stodoła	983
70	Łęki	nr 68	budynek mieszkalny	976
71	Łęki	nr 75	budynek mieszkalny	965
72	Łęki	nr 100	budynek mieszkalny	1198
73	Łęki	nr 109	budynek mieszkalny	1189
74	Łęki	nr 111	budynek mieszkalny	1229
75	Łęki	nr 112	budynek mieszkalny	1230
76	Łęki	nr 118	budynek mieszkalny	1236
77	Łęki	nr 120	budynek mieszkalny	1238
78	Łęki	nr 122	budynek mieszkalny	1187
79	Łęki	nr 122	stodoła	1187
80	Łęki	nr 122	stodoła	1187
81	Łęki	nr 124	budynek mieszkalny	1184
82	Łęki	nr 124	stodoła	1184
83	Łęki	nr 126	budynek mieszkalny	1182
84	Łęki	nr 129	stodoła	1240
85	Łęki	nr 130	obora	1241
86	Łęki	nr 148	budynek mieszkalny	1261
87	Łęki	nr 151	stodoła	1264
88	Łęki	nr 155	budynek mieszkalny	1268
89	Łęki	nr 155	stodoła	1268
90	Łęki	nr 161	budynek mieszkalny	1276
91	Łęki	nr 161	obora	1276
92	Łęki	nr 161	obora	1276
93	Łęki	dz. nr 978	kapliczka	978
94	Łęki	dz. nr 1078	kapliczka św. Floriana	1078
95	Łęki	dz. nr 1385	kapliczka	1385
96	Łęki	dz. nr 1409	cmentarz morowy z krzyżem	1409
97	Przyborów	nr 58	budynek mieszkalny	2438/6
98	Przyborów	nr 62	chlew	2339
99	Przyborów	nr 62	dwór	2339
100	Przyborów	nr 62	obora	2339
101	Przyborów	nr 62	park dworski	2339
102	Przyborów	nr 62	zespół dworski	2339
103	Przyborów	nr 86	budynek mieszkalny	2370
104	Przyborów	nr 102	budynek mieszkalny	2398
105	Przyborów	nr 102	stodoła	2398
106	Przyborów	nr 108	budynek mieszkalny	2395
107	Przyborów	nr 114	budynek mieszkalny	2167
108	Przyborów	nr 120	budynek mieszkalny	2161
109	Przyborów	nr 127	budynek mieszkalny	2154
110	Przyborów	nr 129	budynek mieszkalny	2152

111	Przyborów	nr 130	budynek mieszkalny	2150
112	Przyborów	nr 130	obora	2150
113	Przyborów	nr 137	budynek mieszkalny	2137
114	Przyborów	nr 151	budynek mieszkalny	2227
115	Przyborów	nr 153	budynek mieszkalny	2226
116	Przyborów	nr 166	budynek mieszkalny	2217
117	Przyborów	nr 169	budynek mieszkalny	2213
118	Przyborów	nr 173	budynek mieszkalny	2211
119	Przyborów	nr 173	stajnia	2211
120	Przyborów	nr 191	budynek mieszkalny	2192
121	Przyborów	nr 194	budynek mieszkalny	2191
122	Przyborów	nr 195	budynek mieszkalny	2190
123	Przyborów	nr 198	budynek mieszkalny	2187
124	Przyborów	nr 198	obora	2187
125	Przyborów	nr 198	stajnia	2187
126	Przyborów	nr 204	budynek mieszkalny	1081/1
127	Przyborów	nr 211	budynek mieszkalny	1073
128	Przyborów	nr 213	budynek mieszkalny	1064
129	Przyborów	nr 216	budynek mieszkalny	1055
130	Przyborów	nr 217	budynek mieszkalny	1053
131	Przyborów	nr 218	budynek mieszkalny	1049
132	Przyborów	nr 222	budynek mieszkalny	1043/1
133	Przyborów	nr 226	budynek mieszkalny	1036
134	Przyborów	nr 232	budynek mieszkalny	1030
135	Przyborów	nr 240	budynek mieszkalny	1014
136	Przyborów	nr 252	budynek mieszkalny	941
137	Przyborów	nr 254	budynek mieszkalny	937
138	Przyborów	nr 288	budynek mieszkalny	504
139	Przyborów	nr 292	budynek mieszkalny	585
140	Przyborów	dz. nr 1768	cmentarz wojenny nr 272	1768
141	Przyborów	dz. nr 2505	cmentarz morowy + wojenny nr 274	2505
142	Waryś	nr 305	budynek mieszkalny	22
143	Waryś	nr 338	budynek mieszkalny	259
144	Waryś	dz. nr 328	kapliczka	328
145	Waryś	dz. nr 6881	cmentarz wojenny nr 267	267
146	Wisowatki	nr 796	stodoła	1799
147	Wisowatki	nr 799	budynek mieszkalny	1794
148	Wisowatki	nr 800	budynek mieszkalny	1793
149	Wisowatki	nr 800	stodoła	1793
150	Wisowatki	nr 806	budynek mieszkalny	1786
151	Wisowatki	nr 807	budynek mieszkalny	1785
152	Wisowatki	nr 809	budynek mieszkalny	1782
153	Wisowatki	dz. nr 1775	kaplica pw. św. Stanisława	1775

* Obiekty oznaczone na kolor niebieski są wpisane do rejestru zabytków.

5.5. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy Borzęcin. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od prehistorii do epoki nowożytnej. Stanowiska

zewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski: 101-63, 101-64, 102-63, 102-64, 103-63, 106-64. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Stanowiska archeologiczne to materialne ślady działalności ludzi. W obrębie stanowiska archeologicznego grupują się zazwyczaj pozostałości licznych powstających i zamierających kolejno osad czy cmentarzysk. Stanowią one podstawowe, a często wręcz jedyne źródło wiedzy o najdawniejszej przeszłości naszych ziem. Nawet dla późniejszych czasów, poczynając od średniowiecza, wyniki badań archeologicznych stanowią cenne uzupełnienie przekazów pisanych.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

Na terenie gminy Borzęcin znajduje się 21 zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, ujętych w gminnej ewidencji zabytków archeologicznych. Mało urozmaicona rzeźba terenu, ubogie piaszczyste gleby i brak dogodnych form do zakładania osad - sprawiły, że obszar ten w zasadzie stanowił obszar niezamieszkały na stałe przez człowieka. Odkryte stanowiska archeologiczne to jedynie skąpe ślady osadnictwa, świadczące o sporadycznej penetracji terenu w pradziejach i średniowieczu. Uzyskane materiały stanowią pojedyncze zabytki krzemienne i skorupy ceramiki. Wykaz stanowisk przedstawia tabela poniżej (Tabela nr 5).

Tabela nr 5. Stanowiska archeologiczne na terenie gminy Borzęcin

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR OBSZARU AZP	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚĆ I/ NA OBSZARZE	CHRONOLOGIA	FUNKCJA STANOWISKA
1	Borzęcin	101-63	6/20	epoka kamienia	ślad osadniczy
2	Borzęcin	101-63	7/21	późne średniowiecze	ślad osadniczy
3	Borzęcin	101-63	8/22	epoka kamienia	ślad osadniczy
4	Borzęcin	101-64	5/3	epoka kamienia	ślad osadniczy
5	Borzęcin (Łazy)	102- 63	10/19	późne średniowiecze	ślad osadniczy
6	Borzęcin (Wisowatki)	102- 63	9/1	neolit, prahistoria	?
7	Borzęcin Dolny	102- 63	11/20	okres rzymski	ślad osadniczy
8	Borzęcin	102- 64	3/1	mezolit	ślad osadniczy
9	Borzęcin	102- 64	4/2	?	nasyp ziemny, kurhan?
10	Łęki	103-63	1/19	późne średniowiecze	ślad osadniczy
11	Łęki	103-63	2/20	późne średniowiecze nowożytna	ślad osadniczy ślad osadniczy
12	Przyborów (Buczyna)	103-63	7/18	epoka kamienia	ślad osadniczy
13	Przyborów (Zastawie)	103-63	5/16	prahistoria późne średniowiecze	ślad osadniczy ślad osadniczy
14	Przyborów	103-63	1/1	późny okres rzymski	osada lub cmentarzysko
15	Przyborów	103-63	2/2	IV okres epoki brązu	ślad osadniczy?
16	Przyborów	103-63	3/8	epoka kamienia	ślad osadniczy
17	Przyborów	103-63	4/9	epoka kamienia nowożytna	ślad osadniczy ślad osadniczy
18	Przyborów	103-63	6/17	epoka kamienia	ślad osadniczy
19	Bielcza	103-64	1/1	epoka brązu ? wczesne średniowiecze	osada osada
20	Bielcza	103-64	2/2	epoka kamienia	ślad osadniczy
21	Bielcza	103-64	3/5	epoka kamienia	ślad osadniczy

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnych aspektach. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli okazje,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT (Tabela nr 6), skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego w gminie Borzęcin. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe. W tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego Programu - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego kilkusetletnia historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 6. Analiza SWOT

SILNE STRONY GMINY BORZĘCIN	SŁABE STRONY GMINY BORZĘCIN
<ul style="list-style-type: none"> · dogodne położenie komunikacyjne - pomiędzy Krakowem a Katowicami; · otwartość i przychylność władz samorządowych; · akcentowanie rozwoju turystyki z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych gminy; · zaktualizowana gminna ewidencja zabytków; · silne poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców; · zachowane obiekty sakralne o wysokiej wartości kulturowej, liczne kapliczki i krzyże przydrożne, cmentarze wojenne i morowe · występowanie malowniczych wyrobisk poźwirowych; · oznakowane obiekty turystyczne; · system informacji przestrzennej z oznakowanymi i opisanymi obiektami zabytkowymi; · walory przyrodnicze gminy - obszary objęte ochroną: tereny chronionego krajobrazu: Bratucicki Obszar Chronionego Krajobrazu, Radłowsko - Wierzchosławicki Obszar Chronionego Krajobrazu 	<ul style="list-style-type: none"> · niewystarczający stan zabezpieczenia obiektów zabytkowych i postępujący proces ich niszczenia; · brak zabezpieczeń antywłamaniowych i przeciwpożarowych w wielu obiektach zabytkowych; · samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych; · brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; · stosunkowo niewielka dbałość o obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków; · słabo rozwinięta baza kulturalna i turystyczna; · niedostateczna kondycja i sytuacja ekonomiczna gospodarstw rolnych, spadek dochodów ludności wiejskiej.

<p>oraz 2 pomniki przyrody;</p> <ul style="list-style-type: none"> · oznakowane szlaki turystyczne rowerowe; · działanie na terenie gminy organizacji i stowarzyszeń: Gminnego Ośrodka Kultury w Borzęcinie oraz Stowarzyszenia Kwartet na Przedgórzu w Warysiu. 	
<p>SZANSE GMINY BORZĘCIN</p>	<p>ZAGROŻENIA GMINY BORZĘCIN</p>
<ul style="list-style-type: none"> · rozwój współpracy między władzami gminy Borzęcin z władzami powiatu brzeskiego; · pojawienie się funduszy pomocowych wspomagających inwestycje gminne i miejskie; · możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; · wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na prace konserwatorskie; · podniesienie poziomu życia ludzi; · wykorzystanie walorów zasobów kulturowych dla rozwoju turystyki; · wzrost świadomości w widzeniu obiektu zabytkowego jako miejsca do życia i jako lokowanie kapitału; · rosnący popyt na usługi turystyczne w Polsce i na świecie, w tym w zakresie turystyki zdrowotnej; · kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; · tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby; · oznakowanie tras turystycznych pod kątem zabytków i atrakcji turystycznych; · poprawa dostępności do zabytków przez wprowadzanie nowoczesnych, bazujących na technologiach internetowych systemów informacji turystycznej; · rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; · wysoka atrakcyjność turystyczna regionu; · programy edukacyjne, promocyjne, restrukturyzacyjne, prewencyjne i modernizacyjne realizowane na terenie gminy przez powiat, organy administracji wojewódzkiej i państwowej; · systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; · komplementarność z Programem opieki nad zabytkami dla województwa małopolskiego; · uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym; · archeologiczne badania na terenach realizowanych lub przewidzianych do inwestycji; · wprowadzenie nowoczesnych metod badawczych; · komplementarność z Programem opieki nad 	<ul style="list-style-type: none"> · brak jasnych i przejrzystych przepisów regulujących działania przy obiektach zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków; · samowola budowlana - wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy - np. nieprzemysłowej, niezgodnej z historyczną kolorystyką, agresywnych nośników reklamowych, architektury niezgodnej z lokalnymi tradycjami; · niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska; · zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów; · jednowymiarowe postrzeganie zasobów dziedzictwa kulturowego: wyłącznie poprzez pryzmat ich gospodarczego wykorzystania lub przeciwnie - jedynie jako zasobu historycznego; · brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych; · pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych na terenie gminy; · brak środków finansowych na infrastrukturę; · skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; · niska świadomość mieszkańców gminy w temacie skarbów kultury, dziedzictwa i tradycji charakteryzujących gminę i miasto; · zagrożenia związane z działalnością inwestycyjną; · zagrożenia powodujące zmiany w układzie kompozycyjnym gminy; · bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; · zagrożenia związane z działalnością inwestycyjną; · zagrożenie dla dziedzictwa archeologicznego przez eksploatację surowców mineralnych oraz działalność rolniczą na terenie gminy.

zabytkami województwa Małopolskiego.

7. Założenia programowe

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Borzęcin służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego gminy, oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno - gospodarczego oraz ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy zostały opracowane dwa priorytety, do których realizacji wyznaczono kierunki działania wraz z zadaniami (Tabela nr 7 i 8). Czynności te osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom gminy właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I.

PRIORYTET I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy Borzęcin.	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
1. Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego gminy na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.	<ul style="list-style-type: none"> · promowanie istniejących wartości krajobrazowych gminy oraz atrakcyjnych przestrzeni widokowych, w tym ochrona historycznego tła krajobrazowego; · prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych cmentarzach; · poprawa dostępności do poszczególnych obiektów zabytkowych poprzez udostępnienie obiektów dla zwiedzających w ścisłej współpracy z właścicielami obiektów (parafiami); · utworzenie informacji turystycznej oraz ustalenie potrzeb rozwoju bazy turystycznej i propagowania walorów gminy oraz miejsc najliczniej uczęszczanych przez turystów; · wspieranie działań i ścisła współpraca z Gminnym Ośrodkiem Kultury i Stowarzyszeniem Kwartet na Przedgórzu w Warysiu.
2. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.	<ul style="list-style-type: none"> · opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obejmujące dziedzictwo kulturowe gminy wraz z wyznaczeniem stref ochrony konserwatorskiej; · w momencie przyjmowania nowych planów, strategii, zwiększenie uwagi na prawidłowość treści dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami; · ochrona dziedzictwa archeologicznego w ścisłym połączeniu z ochroną środowiska kulturowego i przyrodniczego.
3. Rozszerzenie zasobów prawnych form ochrony zabytków gminy Borzęcin.	<ul style="list-style-type: none"> · systematyczna aktualizacja i weryfikacja obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków; · inwentaryzacja obiektów małej architektury, jako świadectwa kulturalnej przeszłości regionu (krzyże, kapliczki przydrożne) oraz wpisanie najcenniejszych

	<p>z nich do gminnej ewidencji zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;</p> <ul style="list-style-type: none"> · kontynuowanie procesu wpisania do rejestru zabytków „szpitala dla ubogich” w Borzęcinie; · uwzględnianie ochrony dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych przy planowaniu zadań inwestycyjnych gminy oraz w treści dokumentów planistycznych; · stworzenie „vademecum” poświęconego zabytkom dla właścicieli obiektów zabytkowych.
<p>4. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.</p>	<ul style="list-style-type: none"> · utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, stanowiących własność gminy; · stworzenie programu renowacji kapliczek i przydrożnych krzyży na terenie gminy; · zmiany zagospodarowania przestrzennego, realizacje inwestycji, będących własnością gminy, przy bezwzględnym przestrzeganiu ustawowego wymogu uzyskiwania konserwatorskiego pozwolenia na prowadzenie prac w budynkach objętych ochroną, na podstawie wpisu do rejestru zabytków, indywidualnego lub zespołowego; · zapoznanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych z możliwościami korzystania z programowych funduszy Wspólnoty Europejskiej. Dysponowanie aktualnymi informacjami o możliwościach starania się o środki pozabudżetowe na dofinansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych; · prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków stanowiących własność gminy, w celu wytypowania najbardziej zagrożonych, wymagających niezbędnych remontów, na tej podstawie opracowanie planu remontów; · stały monitoring oraz aplikowanie o środki z programów wspierających rewitalizację obiektów zabytkowych oraz ochronę dziedzictwa kulturowego.
<p>5. Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.</p>	<ul style="list-style-type: none"> · podnoszenie poziomu wykształcenia pracowników Urzędu Gminy zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzanie odpowiednich szkoleń; · doradztwo w przygotowywaniu wniosków o dofinansowanie; · współpraca z Urzędem Pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną; · opracowywanie ofert prac sezonowych dla bezrobotnych mieszkańców gminy Borzęcin przy bieżących pracach pielęgnacyjnych i porządkowych prowadzonych na terenie zabytkowych cmentarzy oraz układów zieleni.

Tabela nr 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II.

PRIORYTET II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Borzęcin.	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
1. Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy.	<ul style="list-style-type: none"> · uzupełnienie Systemu Informacji Publicznej gminy Borzęcin o obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz obiekty; · opracowanie nowych szlaków turystycznych, wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.
2. Edukacja i popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym gminy.	<ul style="list-style-type: none"> · wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy; · prowadzenie działalności edukacyjnej skierowanej do młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej konkursów szkolnych i odpowiednich zajęć popularyzujących historię gminy oraz jej zabytki oraz wspieranie ich realizacji; · wspieranie działań i ścisła współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze ochrony zabytków; · opracowanie programu spotkań wraz z materiałem podglądowym skierowanym do przedstawicieli wspólnot mieszkaniowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontowania obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel, a także sprawnego zarządzania nimi; · nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego; · aktywna współpraca z mediami w celu promocji zabytków oraz upowszechniania działań związanych z opieką na zabytkami; · ścisła współpraca z naukowcami, ośrodkami badawczymi i popularyzatorami pozwalająca na uwzględnienie najnowszych ustaleń badawczych w przyszłych planach i strategiach gminy, a także w celu wypracowania nowych metod i sposobów popularyzacji wiedzy o zabytkach i historii gminy.

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny program opieki nad zabytkami realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- instrumenty prawne, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:
- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy;
- wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446);

- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2015 poz. 199);
 - ustawa Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r. (t. j. Dz. U. 2013 poz. 1409);
 - ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (t. j. Dz. U. 2013 poz. 1232, ze zm.);
 - ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (t. j. Dz. U. 2013 poz. 627, ze zm.);
 - ustawa o gospodarce nieruchomościami z dnia 21 sierpnia 1997 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 518);
 - ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z dnia 25 października 1991 r. (t. j. Dz. U. 2012 poz. 406, ze zm.).
- instrumenty finansowe:
 - finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
 - udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i budowlane przy zabytkach;
 - korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje.
 - ustawa o podatku rolnym z dnia 15 listopada 1984 r. (Dz. U. 2013, poz. 1381);
 - ustawa o podatkach i opłatach lokalnych z dnia 12 stycznia 1991 r. (Dz. U. 2014, poz. 849);
 - ustawa o podatku od spadku i darowizn z dnia 28 lipca 1983 r. (Dz. U. 2015, poz. 86);
 - współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnych w ramach „Partnerstwa publicznego - prywatnego” (PPP).
- instrumenty społeczne:
 - prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Borzęcin;
 - edukacja kulturowa;
 - pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
 - informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
 - współdziałanie z organizacjami społecznymi.
 - instrumenty koordynacji:
 - realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury gminy, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji);
 - prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych;
 - współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
 - współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.
 - instrumenty kontrolne:
 - aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
 - oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy;
 - sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz aktualizacja programu związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
 - monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
 - prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji programu.

9. Zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Borzęcin

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446) Wójt zobowiązany jest do sporządzania, co dwa lata, sprawozdań z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go Radzie Gminy. Wykonanie takiego sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji programu, która powinna uwzględniać:

- wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami;
- efektywność ich wykonania.

W ramach priorytetu I - Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy Borzęcin, przyjmuje się następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji programu opieki nad zabytkami:

- procentowy poziom wydatków budżetu gminy poniesionych na realizację Gminnego programu ochrony i opieki nad zabytkami;
- wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez gminę;
- liczba obiektów poddanych pracom zabezpieczającym przed zniszczeniem lub kradzieżą;
- ilość oznaczonych obiektów zabytkowych, dróg, tras turystycznych;
- ilość złożonych wniosków na dofinansowanie prac remontowych przez właścicieli zabytkowych obiektów;
- ilość przeprowadzonych inwentaryzacji obiektów małej architektury;
- ilość zebranych informacji od właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków, dotyczących przeprowadzonych remontów;
- ilość przeprowadzonych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność gminy i pozostałych jednostek;
- ilość przeprowadzonych szkoleń dla pracowników Urzędu Miasta Gminy zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- wartość przyznanych dotacji na prace konserwatorskie i remonty dla obiektów zabytkowych.

W ramach priorytetu II - Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy, przyjmuje się następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami:

- ilość odwiedzin strony internetowej gminy z interaktywną mapą gminy z naniesioną lokalizacją obiektów zabytkowych;
- ilość opracowanych szlaków turystycznych, wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego;
- liczba opracowanych i wydanych publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy;
- ilość wydanych artykułów w lokalnej prasie dotyczących zagadnień związanych z zabytkami;
- ilość przeprowadzonych spotkań z przedstawicielami wspólnot mieszkaniowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontowania obiektów zabytkowych;
- ilość zrealizowanych konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jej zabytki i wystaw;
- liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

10. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego

otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów Gminnego programu opieki nad zabytkami. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

· Źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury;
- dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- - dotacje wojewódzkie i powiatowe;
- dotacje gminne;
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego 2014 - 2020;
- dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny;
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
- Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa;
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

· Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych;
- źródła z programu Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020;
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

10.1. Dotacje

Sprawy, związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych, reguluje rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. „W sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków”, (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 399).

Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac. W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu.

Art.77. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;

- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

· **Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków**

Udzielane są w celu poprawy stanu zachowania zabytków poprzez ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Kwalifikują się prace prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, realizowane bez udziału środków europejskich. Planowane w roku udzielenia dotacji lub prowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacja). Uprawnionymi wnioskodawcami są jednostki posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Zasady udzielania dotacji:

- dofinansowanie może obejmować jedynie nakłady konieczne na prace określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- dofinansowanie może być udzielone do wysokości 50 % nakładów koniecznych. W wyjątkowych wypadkach (wyjątkowa wartość historyczna, artystyczna lub naukowa obiektu, wymagane przeprowadzenie złożonych technologicznie robót, stan zachowania zabytku wymaga natychmiastowej interwencji) dofinansowanie może stanowić 100 % wartości robót.

Środki Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Środki finansowe z budżetu państwa, z części, której dysponentem jest wojewoda, poprzez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przeznaczane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane zabytków położonych na terenie województwa małopolskiego, posiadających istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe oraz będących w złym stanie technicznym. Zgodnie z Regulaminem finansowania prac przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków ze środków Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie, wnioskodawca może ubiegać się o udzielenie dotacji na następujące prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

· Dotacje wojewódzkie i powiatowe

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa (Powiatu) w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego - Zgodnie z uchwałą nr LVI/917/14 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 października 2014 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego, wnioski o dotację można składać do dnia 15 grudnia każdego roku kalendarzowego dla prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach z całorocznym harmonogramem prac planowanych do wykonania w kolejnym roku.

Dotacje Powiatu Brzeskiego - Udzielane są na podstawie przyjętej uchwały nr XV/141/08 Rady Powiatu Brzeskiego z dnia 15 maja 2008 r. w sprawie udzielenia dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze Powiatu Brzeskiego.

· **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. 2013 poz. 594) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy.

Dotacje gminy Borzęcin - Udzielane są na podstawie przyjętej uchwały nr V/27 /07 Rady Gminy w Borzęcinie z dnia 6 marca 2007 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru. O dotację z budżetu Gminy Borzęcin na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może ubiegać się osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, zwana w dalszej treści uchwały „podmiotem”, posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego lub trwałego zarządu. Dotacja może być udzielona na podstawie pisemnego wniosku złożonego do Wójta Gminy Borzęcin. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie nakładów na wykonanie, poniesionych w okresie roku poprzedzającego złożenie wniosku oraz nakładów, które zostaną poniesione w roku złożenia wniosku lub w roku następnym po roku złożenia wniosku. Dotację przyznaje Rada Gminy w formie uchwały na wniosek Wójta Gminy.

· **Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego 2014 - 2020**

Komisja Europejska w dniu 12 lutego 2015 r. przyjęła programy operacyjne na lata 2014 - 2020 dla dziewięciu polskich województw, w tym dla województwa Małopolskiego.

Program składa się z 10 Osi Priorytetowych, na realizację których przeznaczony zostanie 1,6 mld euro. Zdecydowana większość środków ok. 72% całkowitej alokacji przeznaczonej na Program pochodzących będzie z EFRR. 1,15 mld. zostanie przeznaczony na rozwój potencjału społeczno - gospodarczego poprzez wspieranie projektów zakładających wzrost zatrudnienia, rozwój przedsiębiorczości, rozbudowę infrastruktury wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarczej, poprawę ochrony środowiska. Pozostałe 28% czyli ok. 450 mln euro budżetu Programu pochodzące z EFS. ukierunkowanych zostanie na wyrównywanie szans na rynku pracy, wzrost zatrudnienia, inwestycje w kapitał ludzki.

· **Konkurs pn. „Mecenatek Małopolski”**

Samorząd Województwa Małopolskiego udziela finansowego wsparcia na realizację zadań o charakterze przedsięwzięć kulturalnych i artystycznych realizowanych przez podmioty nienależące do sektora finansów publicznych i niedziałające w celu osiągnięcia zysku. Celem konkursu jest ochrona wartości małopolskiego dziedzictwa kulturowego oraz wzbogacenie oferty kulturalnej w regionie poprzez pomoc w realizacji projektów o dużych walorach artystycznych, promocyjnych, edukacyjnych i integracyjnych regionu, wyrażających jego różnorodność kulturową, aktywizujących mieszkańców i gości, jak również poprzez wsparcie dla kreowania i realizowania markowych regionalnych projektów kulturalnych o randze ponadlokalnej oraz wyraźnych walorach prorozwojowych i promujących województwo, wskazując na jego potencjał artystyczny i zasoby dziedzictwa kulturowego. Poza tym, województwo małopolskie udziela wsparcia finansowego obejmującego wydatki na:

- działalność bieżącą i inwestycyjną regionalnych instytucji kultury, w szczególności muzeów, w tym przeznaczane na konserwację muzealiów;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane kapliczek przydrożnych lokowanych w pasach przydrogowych dróg wojewódzkich;
- promocję walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez system Nagród Województwa Małopolskiego, oraz promocję turystyczną, m.in. poprzez Małopolski System Informacji Turystycznej.

· **Konkurs „Ochrona zabytków Małopolski”**

Konkurs „Ochrona zabytków Małopolski” został przyjęty uchwałą nr LVI/917/14 sejmiku województwa małopolskiego z dnia 27 października 2014 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego. Z budżetu Województwa Małopolskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na terenie województwa małopolskiego, posiadających istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe oraz będących w złym stanie technicznym. Do konkursu mogą być składane wnioski na realizację zadań, które rozpoczynać się będą nie wcześniej niż 1 stycznia, a kończyć się będą nie później niż 10 grudnia w roku, w którym zadanie będzie realizowane. Dotacja z budżetu Województwa Małopolskiego na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku w danym roku może być udzielona w wysokości do 60 % ogółu nakładów na te prace lub roboty. Jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

· **Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny**

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwacje obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego, Dz. U. nr 61 poz. 354). Dotacja mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczające obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

· **Fundusz Termomodernizacji i Remontów**

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

· **Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa**

Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa została powołana przez Sejm RP ustawą z 2 lipca 1947 r. Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa jest jedynym w Polsce organem państwowym inicjującym i koordynującym działalność związaną z upamiętnianiem historycznych wydarzeń i miejsc oraz postaci

w dziejach walk i męczeństwa narodu polskiego w kraju i zagranicą, a także walk i męczeństwa innych narodów na terytorium Polski.

Na stronie internetowej znajdują się wnioski między innymi na dofinansowanie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa na wykonanie prac remontowych na cmentarzach, kwaterach i mogiłach wojennych oraz wniosków o środki finansowe na wykonanie pomników, tablic pamiątkowych lub remonty już istniejących upamiętnień.

· **Rządowy program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem Bezpieczniej”**

Rządowy Program Ograniczania Przestępczości i Aspołecznych Zachowań program pn. „Razem bezpiecznie” został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 18 listopada 2006 r. Program łączy działania Policji, administracji rządowej i samorządowej oraz partnerów społecznych, zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jednym z podstawowych założeń programu jest przekonanie obywateli do nawiązania trwałego, stałego, naturalnego partnerstwa z Policją oraz innymi instytucjami ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Finansowanie rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpiecznie” zostało rozłożone na okres 9 lat. Szereg przedsięwzięć realizowanych w ramach programu wpisuje się w zadania poszczególnych jednostek i może być realizowana w ramach bieżącej działalności.

Na podstawie aktualnej wiedzy o stanie i poczuciu bezpieczeństwa określono obszary działania programu i kierunki aktywności zaangażowanych podmiotów:

- Bezpieczeństwo w miejscach publicznych i w miejscu zamieszkania
- Przemoc w rodzinie;
- Bezpieczeństwo w szkole;
- Bezpieczeństwo w środkach komunikacji publicznej;
- Bezpieczeństwo w ruchu drogowym;
- Bezpieczeństwo w działalności gospodarczej;
- Ochrona dziedzictwa narodowego.

10.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

· **Program „Dziedzictwo Kulturowe”**

Program ten stanowi kontynuację finansowania w ubiegłych latach. Celem programu jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

- Ochrona zabytków ;
- Wspieranie działań muzealnych;
- Kultura ludowa i tradycyjna;
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą;
- Ochrona zabytków archeologicznych ;
- Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego ;
- Miejsca pamięci narodowej.

· **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2015**

Miejsca Pamięci Narodowej - to nowy priorytet w ramach Programów ogłoszonych przez Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Małgorzatę Omilanowską. Jego celem jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Nabór wniosków trwał do 30 listopada 2014 r., z wyjątkiem priorytetu Ochrona zabytków, gdzie termin minął 31 października 2014 r. Dokumenty należy składać poprzez portal systemu EBOI.

Programy na 2015 r. w ramach dziedzictwa kulturowego:

- Ochrona zabytków,
- Wspieranie działań muzealnych,
- Kultura ludowa i tradycyjna,
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- Ochrona zabytków archeologicznych,
- Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego,
- Miejsca Pamięci Narodowej.

· **Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

· **Program wieloletni KULTURA +**

Realizowany w latach 2011 - 2015. Jego celem jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko - miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej i digitalizację zasobów muzeów, bibliotek i archiwów.

10.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

· Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja służy wzmocnieniu współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;
- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

· **Kreatywna Europa**

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten będzie realizowany w latach 2014 - 2020 i będzie zawierał trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykać europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na

poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

· **Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020**

Kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego jest celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli jej państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibę w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

· **Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)**

Jest to kolejny program finansowy, dotowany przez Unię Europejską, w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), z którego możliwe było i będzie finansowanie przedsięwzięć związanych z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020. W jego projekcie zapisano między innymi,

że w jego ramach przewidziane jest działanie 7.8. „Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich”, a w nim poddziałanie 7.8.2.1. „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego”. W ramach tego poddziałania mogą być wspierane następujące typy operacji:

- odnawianie lub poprawa stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego;
- zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.

Koszty kwalifikowalne obejmują:

- koszty zakupu, przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych;
- koszty prac konserwatorskich lub restauratorskich;
- koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji;
- koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

· **Działania LEADER**

Dodatkowo w środkach UE kierowanych do Polski przez EFRROW dofinansowania na inicjatywy związane z ochroną dziedzictwa i podtrzymaniem tradycji kulturowych można szukać w ramach działania 7.15 LEADER (PROW), definiowanego jako podejście oddolne, mające na celu rozwój lokalny kierowany przez lokalną społeczność. LEADER może być realizowany na obszarach wiejskich, przez które rozumieć należy tereny całego kraju, z wyłączeniem obszaru miast o liczbie mieszkańców większej niż 20 000. Dla danego obszaru na terenach wiejskich, zamieszkanego przez minimum 30 000 lub maksimum 150 000 mieszkańców, powstać powinna tzw. Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) zawierająca wszelkie aspekty charakterystyczne dla danego terenu i zamieszkującej go ludności, które mogą przyczynić się do rozwoju gospodarczego, turystycznego, społecznego i kulturowego tego obszaru. LSR będzie realizowana na obszarze obejmującym przynajmniej dwie gminy, których tereny stanowią (bądź zawierają) obszary wiejskie, dla których utworzona zostanie tzw. Lokalna Grupa Działania (LGD). Podejście LEADER wskazuje konieczność osiągnięcia przez Lokalną Grupę.

Działania określonych celów szczegółowych, do których należą między innymi:

- wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju;
- rozwój przedsiębiorczości, z wyłączeniem świadczenia usług rolniczych;
- rozwój produktów lokalnych;
- zachowanie dziedzictwa lokalnego;
- rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury: turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej.

Operacje realizowane w ramach LSR powinny jednak wskazywać na wykorzystanie lokalnych zasobów, takich jak: surowce naturalne, miejscową infrastrukturę, lokalizację (położenia geograficzne), dziedzictwo kulturowe i krajobrazowe, potencjał mieszkańców itp.

· **Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020**

Program Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

· **Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020**

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r.,

5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Orientacyjna kwota przewidziana na nabory w 2015 r. to blisko 2,6 mld zł. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji i wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE - 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wylimitowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach .

Oś priorytetowa II. E - Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR .

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e - usług publicznych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back-office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzanie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji .

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR .

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu .

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo .

· Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)

W latach 2009 - 2014 działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego otrzymały wsparcie w wysokości około 60 000 000 euro w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego dzięki Mechanizmowi Norweskiemu oraz Europejskiemu Obszarowi Gospodarczemu przez priorytet dotyczący promowania różnorodności kulturowej i artystycznej. Z udostępnionych przez Punkt Informacyjny Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju nt. funduszy norweskich i EOG wynika, że kolejne środki w ramach tego funduszu będą dostępne na podobnych - do istniejących - zasadach i priorytetach wsparcia.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę Borzęcin zadań z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zdaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Borzęcin;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy Borzęcin.

Gmina Borzęcin jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 2 obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Szczegółowy wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 9). Gmina jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad tymi obiektami, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina Borzęcin powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak

i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

Tabela nr 9. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, których gmina Borzęcin jest właścicielem

LP.	OBIEKT	ADRES
1	„Szpital dla ubogich”, ob. obiekt nieużytkowany	Borzęcin nr 568
2	Cmentarz wojenny nr 272	Przyborów, dz. nr 1768

Gmina Borzęcin co roku z budżetu udziela dotacji na podstawie przyjętej uchwały nr V/27 /07 Rady Gminy w Borzęcinie z dnia 6 marca 2007 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru. Wydatki gminy w latach 2012 - 2014 w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami przedstawia Tabela nr 10. W budżecie gminy na 2015 r. zapisano kwotę 22 000 zł., która zostanie przeznaczona na ochronę i opiekę nad zabytkami. Gmina planuje skupić się na pracach remontowych, konserwatorskich przy obiekcie „Szpital dla ubogich” w Borzęcinie, którego jest właścicielem.

Tabela nr 10. Wydatki gminy w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami

ROK	WYDANE ŚRODKI	CEL PRZEZNACZENIA DOTACJI
2012 80 959,47 zł	50 000,00 zł	konserwacja ołtarza bocznego św. Józefa w kościele pw. MB Anielskiej w Bielczy
	25 000,00 zł	konserwacja wieży kościoła pw. Narodzenia NMP w Borzęcinie
	2 000,00 zł	ekshumacja zwłok ofiar pacyfikacji miejscowości Waryś w 1942 r.
	3 959,47 zł	remont ogrodzenia cmentarza wojennego nr 267 w Warysiu
2013 40 873,00 zł	20 000,00 zł	renowacja kościoła pw. Narodzenia NMP w Borzęcinie
	20 873,00 zł	remont cmentarza wojennego nr 267 w Warysiu
2014 210 533,83 zł	17 300,00 zł	renowacja kapliczki św. Józefa z Dzieciątkiem w Borzęcinie
	8 000,00 zł	renowacja grobowca/pomnika pisarza Pawła Staški w Borzęcinie
	20 000,00 zł	renowacja kościoła pw. Narodzenia NMP w Borzęcinie
	165 233,83 zł	renowacja cmentarza wojennego nr 272 w Przyborowie

Gmina dodatkowo planuje wspierać finansowo prace konserwatorskie i remonty zabytków również w latach obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami. Zaleca się, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2015 - 2018 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac).

Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłyby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy Borzęcin.

Zadania Gminnego programu opieki nad zabytkami mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego

i wolontariacie) gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia, parafie).

12. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446);
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.- Dz. U. nr 78 poz. 483, ze zm.);
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. 2012 poz. 642, ze zm.);
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. 2012 poz. 647, ze zm.);
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane (t. j, Dz. U. 2013, poz. 1409);
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r.- Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2013 poz. 1232);
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. 2013 r. poz. 627);
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 518);
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t. j. Dz. U. 2012 poz. 406);
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1118);
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j. Dz. U. 2012 poz. 987);
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j. Dz. U. 2011 nr 123 poz. 698, ze zm.);
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. 2014 poz. 782);
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 nr 113, poz. 661);
15. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 399);
16. Materiały udostępnione przez Urząd Gminy w Borzęcinie;
17. Materiały konserwatorskie udostępnione w siedzibie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Tarnowie;
18. www.malopolskie.pl;
19. www.powiatbrzeski.pl;
20. www.borzecin.pl;
21. www.kwartetnaprzodgorzu.pl;
22. www.malopolska.przyjezdtu.pl/p/?pid=14;
23. www.eog.gov.pl/Strony/start.aspx;
24. www.funduszeuropejskie.gov.pl;
25. www.rpo.wzp.pl;
26. www.nid.pl;
27. www.nimoz.pl;
28. www.stat.gov.pl/gus;
29. www.isap.sejm.gov.pl;
30. www.wikipedia.pl.

13. Spis tabel, zdjęć

1. Tabela nr 1. Cmentarze w gminie Borzęcin;
2. Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Borzęcin;
3. Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie Borzęcin;
4. Tabela nr 4. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków w gminie Borzęcin;
5. Tabela nr 5. Stanowiska archeologiczne na terenie gminy Borzęcin;
6. Tabela nr 6. Analiza SWOT;
7. Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I;
8. Tabela nr 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II;
9. Tabela nr 9. Obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków, których gmina Borzęcin jest właścicielem;
10. Tabela nr 10. Wydatki gminy w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
11. Zdjęcie nr 1. Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Anielskiej w Bielczy;
12. Zdjęcie nr 2. Kościół parafialny pw. Najświętszej Panny Marii w Borzęcinie;
13. Zdjęcie nr 3. Dwór w Przyborowie;
14. Zdjęcie nr 4. Kapliczka z 1888 r., dz. nr 978 w Łękach;
15. Zdjęcie nr 5. Kapliczka św. Floriana z 1881 r., dz. nr 1078 w Łękach;
16. Zdjęcie nr 6. Kapliczka z 1888 r., dz. nr 1385 w Łękach;
17. Zdjęcie nr 7. Cmentarz wojenny nr 266 w Borzęcinie;
18. Zdjęcie nr 8. Cmentarz wojenny nr 272 w Przyborowie;
19. Zdjęcie nr 9. Cmentarz wojenny nr 267 w Warysiu.

Przewodniczący Rady Gminy

Czesław Małek

Uzasadnienie

Gmina, zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym w zakresie zadań własnych realizuje zadania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7 ust. 1 pkt. 9).

Z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami wynika obowiązek sporządzenia przez gminę Gminnego Programu opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 ust. 2 program ten ma na celu w szczególności:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnienia uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatywę sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminując sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.

Gminny program nad zabytkami przyjmuje Rada Gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 87 ust. 3). Ogłaszany jest on w wojewódzkim dzienniku urzędowym (art. 87 ust. 4).

Z realizacji Programu Wójt gminy sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy (art. 87 ust. 5). Finansowanie realizacji programu może odbywać się z różnych źródeł: publicznych (np. budżet państwa, budżet własny gminy, budżet jednostek samorządowych - powiatu i województwa, środki unijne, inne źródła zagraniczne) oraz ze źródeł prywatnych (osób fizycznych, organizacji pozarządowych - stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.).

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania Programu opieki nad zabytkami.

Wypełniając obowiązek wynikający ze stosownych przepisów, uzasadnione jest podjęcie niniejszej uchwały.